

Klassivõitlus

III aastakäik

Juuli - august 1921

Nr 7-8 (31-32)

Peterburis, Fontanka 53, l. 9

Riigiraamatukogu

Nr

PE1474

1789

BLANQUI (Blankii)

Suurest rewolutsionäärast pärast surma wõetud maske

Kolmanda werstaposti juures

Kommunistlise Internatstonaali 3. kongressi puhul

Lühikesed on teejatkud, mis seisawad Kommunistlise Internatsionaali kongressiwerstapostide wahel kuude ja aastate poolest — esimese ja kolmanda wahel ainult kaks ja weerand aastat, ja teise ning kolmanda wahel isegi wähem kui aasta —, kuid seda pikemad on nad üleilmse rewolutsiooni arenemise käigus ja selle laintel kaswawa ning paisuwa Kom. Intern. enese elus.

Kom. Intern. loomine — esimine kongress — sündis ajajärgul, kus üleilmne töolisteliikumine, ilmasõja lõppemise järel, nagu paisu tagant pääsedes wälja woolas ja sinnamaani mahasurutud rahutuse woos miljonid enesega kaasa tõmbas. Mida laialisem aga see liikumine oli ulatuse poolest, seda wähem oli temas sisulist selgust, seda udusemad olid eesmärgid, seda nõrgem oli seesmine organisatsioon, seda segasem ülewaade klassislistest wahekordadest.

Selles loodusjõulises woogamises oli Kom. Intern. nagu laintest wälja kerkinud kalju, mille tipult kaugele üle lainte paistew lipp oma järjekindla programmiga ilmasõja keerus sotsialistide ja ametiühisuste juhtide arandliku poliitika mõjul segamine-löödud töolisteridadesse uueste teejuhtiwat walgust püüdis külwata, neid uueste kindla eesmärgiga wõitlusele kutsus.

Kuiwõrd parajal pilgul see kutse oli ilma saadetud, näitas aasta ja weerand iljem teine kongress, mis oma ulatuse ja mahutuse poolest — waatamata selle peale, et klassiwõitluse wihasem waenlane, kõigewäeline üleilmne kapital, Kom. Intern. teenäitawat walgust ja kutsuwat üiet seitsme

lina müüri taha püüdis maha lämmitada — sõna otsekoheses mõttes *liiga laialine* oli: Kom. Intern. lipu alla rutatasid ulgad, kippusid eesotsas ulkade juhid, kes sisuliselt kaugelgti sellest perest pärit ei olnud, mida Kom. Intern. enese ümber koondas. Teise kongressi ees seisis seega liglaülesanne — ühestküljest kokkukogunud ulkadele töötamiseks kindlad juhtnõõrid anda, teisestküljest uue rewolutsiooniliku klassiwõitlusewäe oone wärawale sõel üles seada, mis uute juurewoolajate riad juba aegsaste läbi puhastaks.

Mõlemas sihis algas teise kongressi järel elaw töö; 2. kongressi otsuste järele wõitlusele astudes selgis warsti terve rida nõrkusi, terve rida kalduwusi ühele wõi teisele poole, mis Kom. Intern. lipu alla kogunud parteides loomulikult laialise sisemise käärimise elule kutsus ja wäljaspool selle käärimise wanadesse sotsiaal-demokraatlistesse parteidesse kandis. Kõige selle tagajärjeks oli pahmakas küsimusi peajasjalikult parteide wõitlusetaktika alalt, mis uus kongress kiires korras pidi lahendama, et wälja pääseda sellest lahkarwamiste segust, mis sisemise suure korralduse ja mitmesuguste kalduwuste wiljana oli pealispinnale kerkinud.

Aga weel midagi tähtsat, sisulikumat oli waheajal — kuigi see wahe-aeg aastanigi ei ulatanud — sündinud. Ühiskondlistes wahekordades oli silmanähtaw muudatus tulnud: üleilmne kodanlus, kes ilmasõjast saadik siinamaani ennast rewolutsiooniliikumise lainte wastu kaitsenud, oli nüüd üleüldiselt pealetungimise tagasi löönud ja omaltpoolt peale

tungima akanud. See nähtus nõudis mitmel põhjusel ajawiitmata läbikaalumist.

Esiteks ähwardas see murret tuua rewolutsiooniliste wägede senistesse waadettesse, mille järele ühtejargi tõuswa liikumiselaine turjal loodeti ühe joonega sotsialistlisesse rewolutsiooni ja sealt edasi nõukogudewabariiki purjetada. Teiseks oli silmanähtawalt karta, et ajutised lüüasaamised wõitluse taktika ädaohtlikule teele wõiwad wiia. Ühes kui teises oli tarwis, ja oli kiireste tarwis selgusele jõuda.

*

Mida tähendas see silmanähtaw takistusterida üleilmses rewolutsiooniliikumises? Oli see ainult ajutine nähtus, niütelda lainte loomulik wähenõgu, mille järele uus tõusuooq piab tulema, wõi tähendab see rewolutsiooni mõõna üleüldse? Ja millega ühte wõi teist seletada? Missugust wõitlusewiisi edasi tarwitada? Terwerida elulisi küsimusi, mille peale 3. kongressilt wastust oodati.

Kas tõuseb rewolutsioonilaine edasi wõi wajub tagasi? See oli põhiküsimus, millele tugenes kongressi kogu edaspidine töö. Wastust tuli otsida üleilmselt majanduslisest ja poliitikalisesest seisukorrast ja selle arenemise oosihetidest, eestkätt sellest raskest kriisist, mis juba 1920. aasta keskpaigast nagu luupainaja kogu ilma majanduslist elu rõhub, mis üleüldise ettearwamise järgi rewolutsioonilisi kokkupõrkeid oleks pidanud weel terawamaks ajama, liikumiselainet tõstma, kuid milles proletariaat juba nii mõnegi raske lahingu oli kaudanud.

Küsimuse peapunkt seisis selles, kas käesolew kriis on sama loomuga, nagu neid kapitalismuse eluteel terwe ria oleme tundma õppinud — ajutine kitsikus, mille järele kapitalistiline majandus uue ooga, suurema jõuga, laiema ulatusega edasi areneb, wõi midagi muud?

Wastuse selle peale annab kõigepealt selle tõusu tundmaõppimine, mis sõjale järgnes ja 1920. a. kewadeni

kestis. Iga tõsine tõusuooq kapitalistlises majanduses põhjeneb *walmistamise laienemise* peal. Iga senine õitseag on sisuliselt eestkätt uut tõusu *walmistamises* kujutanud. Tõusuooq aga, mis ilmasõjale järgnes, seisis just walmistuse poolest kaugeimal madalamal sõjaeelse walmistamise tasapinnast, olgugi et sõjaaegne tarbeainete laastamine ja tööabinõude (masinate, wabriku sisseadete, tööriistade) äwitamine ning tootesainete puudus just eriti walmistamisele aruldast oogu oleks pidanud andma. Pealegi oli sõjatööstus suurel ulgal kapitali kokku kuhjanud, ning tööjõudu oli wabanewast sõjawäest küllalt saadawal.

Kapital ei tunginud aga tööstusesse. Walmistati peajasjalikult ainult sõja jäänustega, uut kapitali pandi tööstusesse wäga wäiksel mõedul; kapital leidis palju kasutoowama olewat tarbeainete wäikseid tagawarasid üles osta, et nende indasi tõstes määratuid kasusid teenida. Kapitalistlike majanduse uueste ülesehitamise, see on walmistamiseabinõude walmistamise ja tarbe- ning tootesainete murretsemise asemel nägime seega ainult — spekulatsiooni, sahkerdamist, suure saagi tagaajamist endise walmistuse jäänustega.

See tõus wõis seega loomulikult ainult õletuli olla, mis paratamata kiireste pidi kustuma, sest kõrgele kruwitud ainete wastu ei olnud tarwitajatel mingit wastuwäärtust anda — palgad ei küüeninud kõrgele aetud indade ligidalegi, seda wähem et rahakurss, paberiraha lainetuse tõusul, alaliselt langes. See õones „tõus“ oli sedamööda ainult sõjaaegse spekulatsiooni järg, ja talle pidi loomulikult järgnema raske kriis, mis seega mitte kapitalistlike korra üleligest wererohkusest ei tekkinud, waid otsekohe werewaesusest, mis sõja üleliigne majandusline pingutus tõi.

See werewaesusekriis, mis iseloomustaw just Eroopa kohta, mõjub aga alwawalt ka Ameerikasse, kus sõja wältel tõeste kapitali wererohkus tekkis: see wererohkus tarwitab oma

Jules MIOT (Shul Mio)
Kommuuna liige, rewolutsioonipartei kandidaat, surma mõistetud

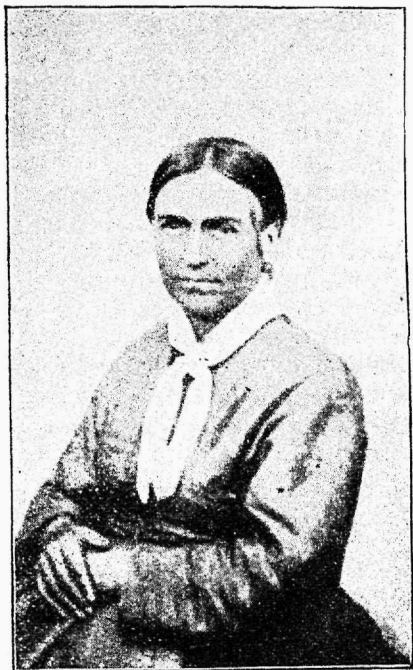
LONGUET (Longee)
Kommuuna liige, tagaselja asumisele ja wangi mõistetud

POITIER (Puatjee)
Kommuuna liige, mõisteti surma

Claire FOURNIER (Kläär
Furnjee)
Suurtäkiwäelane kommuuna laewastikus

Marie MOUSOU (Marii Mussuu)
Mõisteti asumisele

Catherine OLIVIER (Kateriin
Oliwjee)
Mõisteti asumisele

Isabelle RÉTIFFE (Isabell Retif)
Mõisteti surma

Hortense DAVID
Suurtükilaskja kommuuna laewawäes,
mõisteti asumisele

loomulikuks arenemiseks laialist ostu-jõulist ilmaturgu, mis aga muu maailma waesuse pärast täielikult puudub. Nii tõmbab wiletsaks jäänud Eroopa ka ülikrika Ameerika endaga kriisisekuristikku.

See seletab meile, et käesolew üleilmne majandusline kriisid sootuks teistsuguse iseloomuga on kui kõik senised kriisid kapitalismuse ajaloos. Arusaadawalt piab teistsugune olema ka wäljawaade sellest seisukorrast. Ja siin oleks kaks wõimalust. Esiteks: pika raske kriisid järele akkab kapital, waheldawa tagasilangemisega muidugi, endist kapitalistlik korda, endist majandust uueste üles ehitama, uut lisawäärtust looma, uut kapitali kuhjama. See nõuaks oma kõrdaminekuks walusaid operatsioonisi kapitalismuse ihus, muuseas kõigi sõjawõlgade tühjakstunnistamist, milleta üksigi kapitalistline riik selle pöörase koorma all, mis kapital talle selga ladunud, kauaks jalule jääda ei jaks. Kui kodanlus nendega toime saaks, wõiks oletada et ta pikkamööda majandusliselt ülespoole akkab ronima, kuid see ronimine nõuaks paratamata tööliste mitmewõrra pinewamat kurnamist kui siinamaani, ja oleks wõimalik ainult töörahwa elujärje märksalt madalamale surumise arwel.

See wäljawaade sattub seega juba esimesel sammul iseendaga wastuolusse: tööliste elujärje tuntaw allasurumine ei wõi kaua tööstuse tõstmise nõuetega kokkukõlas seista. Aga weel küsitawamaks teeb selle wäljawaade teine, ühiskondline asjaolu. Kas tahab töölisteklass, mis nüüd üle terve ilma wägewateks organisatsioonideks on ühinenud, wabalt ja teadlikult seda *surmaotsust* enda kohta wastu wõtta? Kas ei tule ta arusaamisele, et töölistele paremat tulewikku tõutaw on teine pääsetee, millele kutsub ja juhatab Kommunistiline Internatsionaal: ühineda, ja ühisel jõul rewolutsiooni teel kukutada kodanluse walitsus ning äwitada kapitalistline kurnamine.

Aga on weel teisi takistusi kapitalismuse uueste ülesehitamise teel,

muuseas nimelt rahwuswahelised poliitikalised wastuolud. Suur ilmasõda, mis Saksamaa ja Inglismaa wõistluse küsimuse pidi lahendama, oli tõeliselt ainult sissejuhatuseks weel suurematele wastuoludele ja kokkupõrkamistele weel laialisemas ulatuses, Saksa-Inglise wastuolu asemel on meil nüüd terve rida wastuolusid: Ameerika-Inglise, Ameerika-Jaapani, Inglis-Prantsuse; sellejuures ei ole ammugi lahendatud Saksamaa wõistluse küsimus, kuna sootuks uue küsimusena maailmaajalooes on kerkinud ennenägemata töölisteriik oma sotsialistlike riigikatsetega, mis suurt segadust ei too mitte ainult kapitalistlisesse majandusesse üleilmse ulatuses, waid weel enam kui kihutuseaine mõjub töörahwa rewolutsioonilise agiteerimise ja organiseerimise mõttes.

Kõik need rahwuswahelised wastuolud, mis juba eelmise sõja rahutegevise juures sügawaid lahkuminekuid sünnitasid ja nüüd, iseäranis raske kriisid mõjul, ikka terawamaks lähewad, ei lase kapitalistlisi riikisi rahuliku ülesehitamisetöö peale mõeldagi, waid sunniwad neid palawikulise kiirusega oma sõjalisi jõudusi üksteise wõidu suurendama. See õhkkond kihutab maailma wäärdamata uele ilmasõjale, millest töörahwal weel mitukorda ullemaid tagajärgi karta on kui mõõdalainud sõjast.

See kõik toob olukorra, mis proletariaadi rahutust ja rahulolematust aina õhutab ja kaswatab. Ei ole üleilmse majanduslises ega poliitikalises olukorras midagi, mis rewolutsiooniliikumise aluspinda nõrgestaks: see jääb täis plahwatuseainet nagu siinamaanigi. Isegi sel juhtumisel, kui majanduslises elus kusagil ajutiseks mõni pisike laine tõuseks, ei jääks töölisteliikumine nõrgemaks, waid kasutaks sedagi uuteks pealetungimisteks, nagu see sündis Wenemaal ilmasõja eel, mustadel reaktsioonistaatel.

Lühidalt: üleilmne seisukord jääb edasi rewolutsiooniliseks; proletariaadil tuleb wõimata edasi wõidelda kodanluse wõimu kukutamiseks.

Sellest üheääleliselt õigekstunnistatud seisukohast välja minnes tuli edasi käsitada võitlusetaktikat—teesi ja abinõusi võitluse jätkamiseks.

Eesotsas seisis siin küsimus paremale poole kaldumisest. Teine kongress oli selle kohta kindla wahejoone üles seadnud ja kinnitanud: mitte mingit kokkulepet võitluses kodanlusega, mingit kaldumist paremale poole! Sellest oolimata — wõi õigimine, just selle kindla taktikajooone ülesseadmise tagajärjel — oli sügawaid lahkuminekuid ette tulnud, mis näituseks Itaalias partei lõhkemisele wiis, Saksamaal sundis senist partei juhti Levit parteist välja eitma. Kom. Intern.-le tehti etteiteid, et ta oma üleliigse sallimatusega töolisteklassi wäärinda lõhub ja kõiki Kom. Intern.-ga ühinenud parteisi Moskwa paendumata poliitikasihi alla tahab suruda, mis kaugeltgi mitte kõigile kohane ei ole.

Kolmas kongress tunnistas aga tegelikult ühel äärel — ainult üks ääl kukkus ääletamisel teisale — niiaasti teise kongressi põhijooned kui ka täidesaatwa-komitee wahepealsed sammud nende põhijoonte teustamises (muuseas just Itaalia küsimuses ja Levi väljajätmises) õigeks ja kinnitas uueste ning kindlaste: leppimata võitlus kodanlusega ja igasuguste sotsiaaljuudaste ning paindlastega; iga wähemgi kalduvus sinnapoole on kardetaw kommunismusewõitlusele. Siin küljel olgu selge ja kindel wahe.

Uwitawal kombel tuli just selles küsimuses kongressil aruldasetl wähe lahkmõtteid kuuldawale, kui maha arwata Itaalia sotsialistilise partei esitajate kaitsekõned oma paindlusele. Sedawõrd arusaadaw ja tarwilik paistis kongressile see selge wahetege-mine *paremale* poole.

Kaugeltgi nii selge ja arusaadaw ei olnud esialgul kongressil wõitlemise wajadus teisele käele kalduwusega. See kalduvus oli aga olemas kahel sihil, oli olemas ja tekkinud selle ühiskondlilise muudatuse tagajärjel, millest eespool kõnelesime: rewolutsiooniliikumine oli paiguti tagasi löödud, paistis selle tagajärjel nagu seisma jäänud olewat. Oli kalduvus

wiivitust kunstliku kiirustamisega tasa teha, ühestküljest sellega et suured kommunistlised parteid suuri wõitlusi, mis otsustawatele lahingutele oleksid wõinud wiia, ette wõtsid, ilma et töolisteklassi enamuse pooleoidmine kindlustatud oleks olnud (märtsiwõitlused Saksamaal); teisestküljest sellega, et wäiksed rewolutsioonilised salgad etteawaatamata sammusid soowitasid, mis töolisteklassile raskeid lüüasaamisi oleksid wõinud tuua (Prantsuse noorte-kommunistide nõudmine nekrutite wastupanekuks mobiliseerimisel), wõi jälle üleüldse kõrwale kaldusid suurte töölisteul-kade wõitmise teelt (Saksamaa Kom. Töolistepartei).

Kõigi nende kalduwuste allikaks ja aluspinnaks oli, nagu tähendatud, teatud pettumusetunne, rewolutsiooni wõidu wiibimine, salajane kartus, kas wast kodanluse pealetungimise-poliitika ta sisemist tugewnemist ja seega rewolutsiooni edasilükkamist aastakümnete peale ei tähenda.

Üleilmse majanduslilise ja poliitikalilise kriisise arutamisel selgis aga ka see kahtlus. Kodanlus oli ilmasõja lõpul tõeste surmairmus wõdisenud, sõjawäelaste kojusaatmisel suuri rahutusi ja oma wõimu kukutamist kartes. Aga sellest oli neid päästnud ühestküljest see ajutine, kuigi õhuline majandusline tõus, mis sõja jälgil käis ja töölistele lootust — kuigi ainult petlikku lootust — andis oma majanduslikku elujärge ilma werise wõitluseta parandada. Teisestküljest õhutas ja oidis ülewal seda lootust kodanluse elupäästja — sotsiaal-demokraatia, kes töölisi rahustas, pettis ja wõitlusest tagasi oidis — juudasetöö, mille eest kodanlus neid silmapilguks, niikaua kui neile juudasetööd tarwis oli ja niikauaks kui neil juudastel weel wähegi mõju oli tööliste kohta, oma ulka walitsusekuna juure kutsus.

Neil asjaoludel olid rewolutsioonipikse esimesed prahwatused kodanlusest mööda wuhisenud — sotsiaaljuudastel oli korda läinud töörahwaulkasi segi lüüa, nende rewolutsioonilisi eesmärkisi tumestada. Kodanlus

õiskas majanduslises tõusul ja arwas et ta kõik ühiskondlised raskused on wõitnud ja akkas ennast eestkätt töölistewõitluse lämmatamiseks organiseerima, selleks niiaästi riiklist aparati kasutades kui ka eraorganisatsiooni luues, mis puhtklassilised wõitlusesalgad olid.

Selkombel korraldas kodanlus kahtlemata oma jõudusi, kuna töölistel weel raske töö ees seisis, neid ulkasi, kes sotsiaaläraandjate pettuse peale wõitluse teelt kõrwale sattunud, sinna tagasi tuua. Sel silmapilgul nüüd sattusgi rewolutsiooniküsimus osal kommunistidel küsimusemärgi alla ja pani neid senisel taktikasihil waaruma, tegelikult ühiskondliste jõudude arenemisest ja sündmuste käigust — „ette jõuda“.

Siin tuli kongressil nende „ruttajate“ wastu niisama kindel seisukoht wõtta nagu nende teiste kohta, paremalt käelt, kes wõitluse *taga* mõtlewad lohiseda. Kõigepealt seadis kongress üles selge ja kindla nõudmise: iga kommunistiline partei piab saama ulgaliseks parteiks, muidu lämbub ja kiduneb ta kitsastes ringikeses. Ainult ulgalise parteina wõib ta täita ka teise nõudmise — wõita tööliste klassi enamuse pooleoidmise ja ette walmistada seda enamust wäljastumisele otsustawaks wõitluseks.

See sunnib iga kommunistlist parteid tungima kõigisse ulgalistesse töölisteorganisatsioonidesse, kõigepealt ametiühisustesse, kus töölistes wõitlewad oma igapäewaste elutarbete eest ja kus kommunistidel seega wõimalus on paljastada igasuguste petiste tõsist palet ja äraandlikku poliitikat. Aga nad piawad tungima ka teistesse asutustesse, mille küljes weel arusaamatud töölisteulgad petlikus lootuses ripuwad, nagu näituseks parlamenti, omawalitsuseasutustesse jne, et ka nende asutuste tõsist kurnamiseiseloomu paljastada ja töölistele selgeks teha, et *nende* kaudu mingit wõimalust tööliste seisukorra parandamiseks ei ole. Selkombel ühestkäljest — parlamendis — kodanliste wõimuasutuste alust õõnistades ja neilt tööliste tuetust riisudes, nende „pühadust“

tööliste silmis purustades, on kommunistid teisestkäljest — ametiühisustes, tööliste tarwitajateühisustes jne — kohustatud töölisi ulgal kokku koguma ja neid nende igapäewaste elu nõuete pärast wõitlusele wiies ja wõitluses juhtides otsustawale wõitlusele, wõitlusele töörahwa wõimu pärast, kaswatama.

Need nõudmised olid põhjapanewad taktikaküsimuses, millest järgnesid teised, üksikasjalised, ja mis peaaesjalikult olid sihitud eespool tähendatud kalduwuste wastu: töölisteklassi enamuse wõitmiseks sammuda igal pool nende eluliste nõudmistega nende eesotsas, näidates et kommunistid mitte ainult tööliste õigeid nõudmisi üles ei sea, waid ka nende eest wõidelda tahawad ja oskawad; sellejuures silmas pidades et suurteil wõitlustel alati suurte töölisteulcade osawõtmine kindlustatud oleks. Iganes mitte otsustawatesse lahingutesse astuda, kui töörahwa enamuse wõitlusewalmidus kindel ei ole. Ja niisamati mitte ettewaatomataalt soowitada sammusid, mille tagajärjeks ettenähtawad rasked lüüasaamised on.

Kuna need taktilised juhtnõõrid ärewalt edasitõtatajatele nagu piduriks paistsid olewat, siis seletasid nad asja nii, nagu oleks kongress rewolutsiooniwõitlust meelega pikemale wenitada wõi wõitluse tarwis taktikat walida tahtnud, mis üleüldse kauema arenmise jauks on määratud.

Igatahes — Wenemaa nowembri-pöõrest oli enam kui kolm aastat mööda läinud, seega kolm aastat rewolutsiooni ootamist läänes. Kongressil tuli enesele vähemalt seda tunnistada, et rewolutsioon mitte nii ruttu ei ole tulnud kui teda oodati. Tööliste paigutamine lüüasaamine ja kodanluse pealetungimine lubas oletada, et rewolutsiooni lahtipuhkemine tõepoolest mõnda aega weel *wõib* wiibida. Sellepärast pidi kongress taktika juhtnõõrid nii seadma, et need ka seks juhtumiseks kõlbaksid, kui rewolutsioon tõeste aasta wõi kahe jooksul ei piaks tulema.

Selsamal ajal aga näitas kongress, et rahwuswahelises olukorras külla-

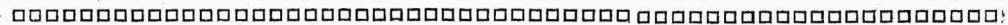

Christine d'ARGENT (Kristiin
Darshaan);

Suurtükilaskja Porte-Mailloŝ (Port-Maioo)
barrikaadil

Marie LEROUDE (Leruud)

Mõistetü asumisele

liselt lõhkeainet olemas on, mis ühel või teisel pörutusel põlema võib plahwatada, ja sellepärast kommunistlised parteid endid mingil tingimisel selle mõttega ei tohi uinutada, nagu ei tarwitseks täna-omme võitluseks walmis olla; ümberpöördult — kuna iga suurem üksikwõitlus, iga suurem wäline või sisemine pörutus rewolutsiooniplahwatuse võib sünnitada, piab just iga kommunistline partei alati võitlusewalmis olema, ja niitelda ambuni sõjariistus seistes proletariaadi jõu kogumist ja korraldamist jätkama. Ja kui kongress üleüldse mingisuguse piduri pani võitluseimulitele, siis ainult sel mõttel nagu seda s. Lenin iseloomustas: meie piame edasi wõitlema, kuid meie ülesanne ei ole mitte ainult wõidelda, waid wõidelda ja wõita.

Kõike seda kokku wõttes on selge, et 3. kongress endistel kongressidel ülesseatud sihtjoontest kinni pidades kindlad juhtnõõrid andis rewolutsiooniwõitluse jätkamiseks ka edaspidi, sel tõearwamisel seistes et rewolutsioon waheta tõusewal joonel areneb; ajutised kautused ei tähenda mitte rewolutsiooni langemist ja kapitalismuse tõusu, waid näitawad ainult et kodanlus seda aega, kus proletariaat oma ridasid uuel wõitluseliinil — nüüd juba kindlalt klassiteadlikul rewolutsiooniwäerinnal — korraldab, pealetungimisekatseteks kasutab, mis aga töolisteklassi mitte taganemisele ei tohi wiia ega wiigi, waid ainult ettewaatlikumalt sunnib lahinguid wastu wõtma, et tõepoolest wõidelda ja — wõita.

H. P.

Rahvuswahelise proletariaadi kohtu ees

Wenemaa uus majanduspoliitika Kom. Intern. 3. kongressil

Loomulik et Wenemaa Kommunistiline Partei selle uue programmi, uue sihi Nõukogude-Wenemaa majanduspoliitikas, mis partei wiimane kongress tarwilikuks kiitnud ja mida kewadesi saadik samm-sammult teustama akatud, Kom. Intern. 3. kongressil proletariaadi kõrgema rahvuswahelise kohtu ette otsustamistele kandis. Sest senise sirgejoonelise sihi järele, mis niitelda otseteed kommunistmuse tähetorni poole wiis, oli see pööre sees- kui ka väljaspool tähtis küllalt, et rahvuswahelise proletariaadi esitust ütelda lasta, kas ja kuiwõrd see kursimuutus kokkõlas seisab üleilmse rewolutsiooni uwidega.

Aruandjana esines s. Lenin. Oma sehtused põhjendas ta Wenemaa rahvuswahelisele ja iseäranis sise-misele seisukorrale. Kuna wälised waenlased sõjawäljal silmapilkselt tagasi löödud, koondawad nad oma jõu Wenemaa majanduslikeks kägitamiseks, lootes et nõukogudewalitsus sisemiste raskuste all piaks kokku langema. Seda poliitikat jälgides on nad oma tegewuse Wenemaa sise-miste rahutuste õhutamise peale juhitud, nimelt talupoegi nõukoguwalisuse wastu kihutades.

Seda tuli silmas pidada, kuid mitte ainult wälistel, waid enam weel sisemistel põhjustel. Wenemaa oli kolm aastat klassisõda pidanud ja kogu see kolm aastat majandusiselt „sõjakommunismust“ ajanud: tarwitanud, mis sõjapidamine nõudis, ja selleks wõtnud, mis wõtta sai, peäsjalikult talupoegadelt, kes toiduaineid walmistasid.

Niikaua kui sõda talupoega endise mõisniku tagasituleku eest kaitses, leppis ta nii wõi teisiti selle alalise wõtmise sisteemiga, kus juures ta pikkamööda oma majapidamist siisgi kitsendas, kuni see ainult ta oma tarbete täitmise tasapinnani langes. Lõppes aga sõda ja kadus talupoja silmis saaduste wõtmise wajadus, siis akkas ta tungiwalt uut korraldust nõudma. Niisamati nõudis seda põllupidamisesaaduste ädaohtlik wähenemine, mis ka iga muu majanduslise elu enam kui küsitawaks tegi.

Missugust poliitikat tuli siin kommunistlisel parteil tarwitada? Wähemlaste ja es-er'ide seletuse järele oleks tulnud talupoegade kui kaugelt kõige suurema rahwakihi uwid etteotsa seada ja sedamööda riigiwõimu juhtiw ots talupoegade esituse kätte anda. Teisiti waatas seisukorra peale kom. partei. Ühiskonna praeguses arenemisejärgus wõib kõnet olla ainult kahest wõimalusest: kas kodanluse wõi proletariaadi diktatuur; wäikekodanlus on wõimetu mingit iseseiswat poliitikat ajama; tegelikult wiib wäikekodanluse poliitika kodanlusediktatuura juure, nagu seda arenemisekäik wiimastel aastatel paljudes uutes riikides ja siin-seal Wenemaa serwadel asutatud „walitsuste“ juures on näidanud.

Wõimu andmine talupoegade kui oluliselt wäikekodanlise kihi kätte oleks Wenemaal neidsamu tagajärgi toonud, oleks seega kõige rewolutsiooniwoitluse äwitamist tähendanud. See poliitika oleks kommunistlikele parteile enesetapmist tähendanud. Jäi

üle teine tee—proletariaadidiktatuur alal oida, maksu mis maksab, sellejuures väikekodanlise talupoegadekihi uuisid sedawõrd rahuldades, et see kiht walitsewa korraga lepiks, ühtlasi aga ka uwi tunneks oma majapidamist laiendada, võimalikult rohke-mal mõedul tarbeaineid walmistada, mis aluseks oleks ka muu majandus-lise elu tõstmisel, millela nõukogude-riik ülewal seista ei suuda.

Sellest järgnes loogikaliselt senise „wõtmise“ poliitika lõpetamine ja riigi ning talupoegade wahekorra korraldamine kindlaste ettemääratud maksu näul, mida meie nõndanime-tatud naturaalmaksuna tunneme (maks mitmesugustes toiduainetes, mis põllu- ja karjapidamine annab).

Järgnes selles niisama loogikaliselt aga ka teine samm: ülejäanud saagi waba tarwitamise õigus talupojale, lihtsamalt: oma töösaaduste waba-müügi õigus. Sest ainult oma saa-duste müümise ja saadud innaga oma elujärje ja majapidamise parandamise wõimalus wõis talupoega külwipinda ja karja suurendama ajada.

See wahekorra korraldamine talu-rahwaga oli uue majandusekursi esi-mene ädaline samm. Nõukoguwalitsus ei tugene aga mitte talurahwakihile, waid ta loomulikult aluseks on proletariaat, eestkätt tööstuseproleta-riaat. Wenemaa tööstuse lagunemisel oli aga ka proletariaat mõjuwalt lagu-nenud, kauane sõda oli ta ridasid kohutawalt laastanud, just kõige parem olus oli osalt sõjawäljale jäänud, osalt nõukoguasutustesse walgunud. Walusalt tundus proletariaadi puu-dust nõukogudewõimu alaloidmisel, walusalt lõikas ihusse majanduslisel alal suurtööstuse äärmiselt lagune-nud seisukord. Ilma suurtööstuseta ei ole aga proletariaati, ei ole suurt osa walmistamiseabinõusi, weuabi-nõusi, ei ole määratu ulka ädalise-maid tarbeaineid.

Suurtööstuse uueste ülesehitamise ja laiendamise küsimus oli seega nõukoguwalitsuse kõige walusam ja tähtsam ülesanne uues majanduse-programmis. See ülesehitamine oli

aga wõimata ilma wälise abita, ilma masinateta, ilma weuabinõude täienda-miseta, ilma tööriistade muretsemi-seta.

Kust wõis seda kõike saada? Ainult ümbritsewalt kapitalistlistelt maadelt. Muidugi tasu eest, kalli tasu eest pealegi, sest kapitalistline ilm teadis Wenemaa puudust ja kui ta seda aitama tuli, siis ainult ingeinna eest. Aga teist teed ei ole. Niikaua kui Wenemaa nõukoguderiiki kapital-igast kaarest piirab, ei saa Wenemaa ilma temaga läbi käimata, ilma kapi-talile kasu andmata elada.

Kapital januneb kulla järele, mis tal igasuguse wäärtuse, ka lisawäär-tuse kehastus on. Wenemaa kulla-tagawara on aga wäike, sellepärast tuleb wastuwäärtuseks muid aineid anda — Wenemaa rikkalikkudest loo-dusewaradest. Ja et neid omal, sise-misel jõul raske walmistada, siis tuleb wõerastele kapitalistidele luba anda ise Wenemaal neid tooresaineid walmistada, ümber töötada, wälja wedada, tuleb neile Wenemaa loodus-rikkuste kasutamiseks kontsessioonisi lubada. See on igatahes üleilmsele kapitalile pearahaks maksmine, kuid meie peame seda maksma ja mak-same, et nõukogudewalitsuse lippu ülewal oida, kuni rahwuswaheline proletariaat oma rewolutsiooniga meid sellest pearahast wabastab...

*

Kuiwõrd Wenemaa uus poliitikatee majanduse alal kodanluse ja sotsiaal-äraandjate ridades kõmulist wastukaja oli leidnud, kuiwõrd isegi Wenemaa kommunistlise partei ridades ta kohta arusaamatusi kuuldus, sedawõrd wähe oli selle muudatuse kohta ütelda proletariaadi üleilmisel tribunaalil. Ja kui maha arwata üks kahtlew aal Wenemaa oma parteist, asus arwus-tawale seisukohale wäljastpoolt üks-ainuke partei, ja seegi ainult nime-pidi kui Kom. Intern. kaasatundja par-tei: Saksamaa Kom. Töölistepartei, kes peale kongressi Kom. Inter-natsionaalist lahkus.

Aga isegi see partei ei leidnud midagi asjalikku Wenemaa majandusepoliitika arwustamiseks; ta jõudis ainult kahtlewalt küsida, kas Wenemaa oma poliitikaga mitte Kom. Intern. üleüldise poliitika peale sel sihil mõju ei awalda, et see üleilmises wäljaastumises tagasioidlikku olekut awaldab. Wastuseks nende kahtlemiste peale oli aga sellesama partei tugewama teoorialise jõu — Henriette Roland-Holsti—tuline ja läbimõeldud kaitsekõne Wenemaa majandusepoliitika uuele kursile, kõne, mis Wenemaa partei esitajate seletuste kõrwal raskelt kaalulauale wajus. Ja kui koosoleku juhataja Leeninile lõpusõna

andis, siis jäi see tarwitamata: ei olnud midagi enam tarwis juure lisada sellele, mis üteldud, sest tribunaal ei olnud mingit süüdistust õieti üles seadnudgi.

Rahwuswaheline proletariaat oli tunnistanud, et ta Wenemaa majandusepoliitika õigeks kiidab, et ta aru saab selle kursi muutmise wajadusest, ja pööras kogu ilma proletariaadi poole üleskutsega, omaltpoolt kapitalismuse äwitamist kiirustada ja sellega appi rutata Wenemaa proletariaadile ta wõitluses üleilmse kapitalismusega, sisemise lagunemisega ja koduste ning wäliste sotsiaaläraandjatega.

H. P.

oo

Varlin

(Warlään. Nr 5-6, lf 4)

Varlin — see on noorrahwas ise, kes pead tõstab, teadust omandab ja kangelase tundetuhtnal sulab sotsiaalsete rewolutsiooniks, mille pehanenud truu ehitaja, mille ihu ja veri ta on.

Varlin sündis 1839. a. Seine ja Marne departemangus waeze talurahwa lapsena. Kolme wõi neljateistkümne aastaselt läks ta Pariisi, kus ta raamatukõitja juure õpilaseks astus. Sel ajal ei ojanud ta ei lugeda ega kirjutada. Tal jatkus aga jõudu et ennaft arida, milleks ta aega warastas neist wähestest puhtetundidest, mis tal tööpojas töötamistest üle jäid.

Oma rewolutsioonilist tegewust algas ta kõitmisetöö tööliste wastapanekühijuse tähtsana tegelasena. Peale selle oli ta Pariisi esimeste sotsialistiliste ühisõrgimajade asutaja. Iljem oli ta Internatsionaali üks esimestest liikmetest ja üks wäsimata agitaatoritest Prantssamaal.

Noor, ilus pea, mida juba allid juuksed katšid; mustade silmade sügaw waade; südamlik, ühetasane ääl ja täieliku lugupidamisega ümberkäimine.

Misugust osa Varlin kommuunas etendas, on tutaw.

Ta kõneles seal wähe, aga tegi palju. Peaasjalikult seijis see töö rahaasjanduse walitsemises (ühes Jourde'ga — Shuurd'ega); iljem astus ta sõjawäe warustamise ametisse, kus tal wõimalus oli täiel mõeldul oma suuri organiseerimiswõimeid kajutada.

Kui Versailles (Wersajij) wäed Pariisi tungisid, wõitles ta kangelasena wiimase wõimaluseni, ja sattus wiimaks kommuuna wõitjate kätte wangi.

Käed selja taħa siutud, weeti teda — meeletul wiħal ta ümber ullustawate kaabakate oopide ja sõinu, sülituste ja pori all, werega kaetud — enam kui kaks tundi Montmartre uulitsaid mööda, et sel metšikul kombel ta surmapiina pikendada.

Aga seegi pikk piin ei kõigutanud ta wõimsat iseloomu.

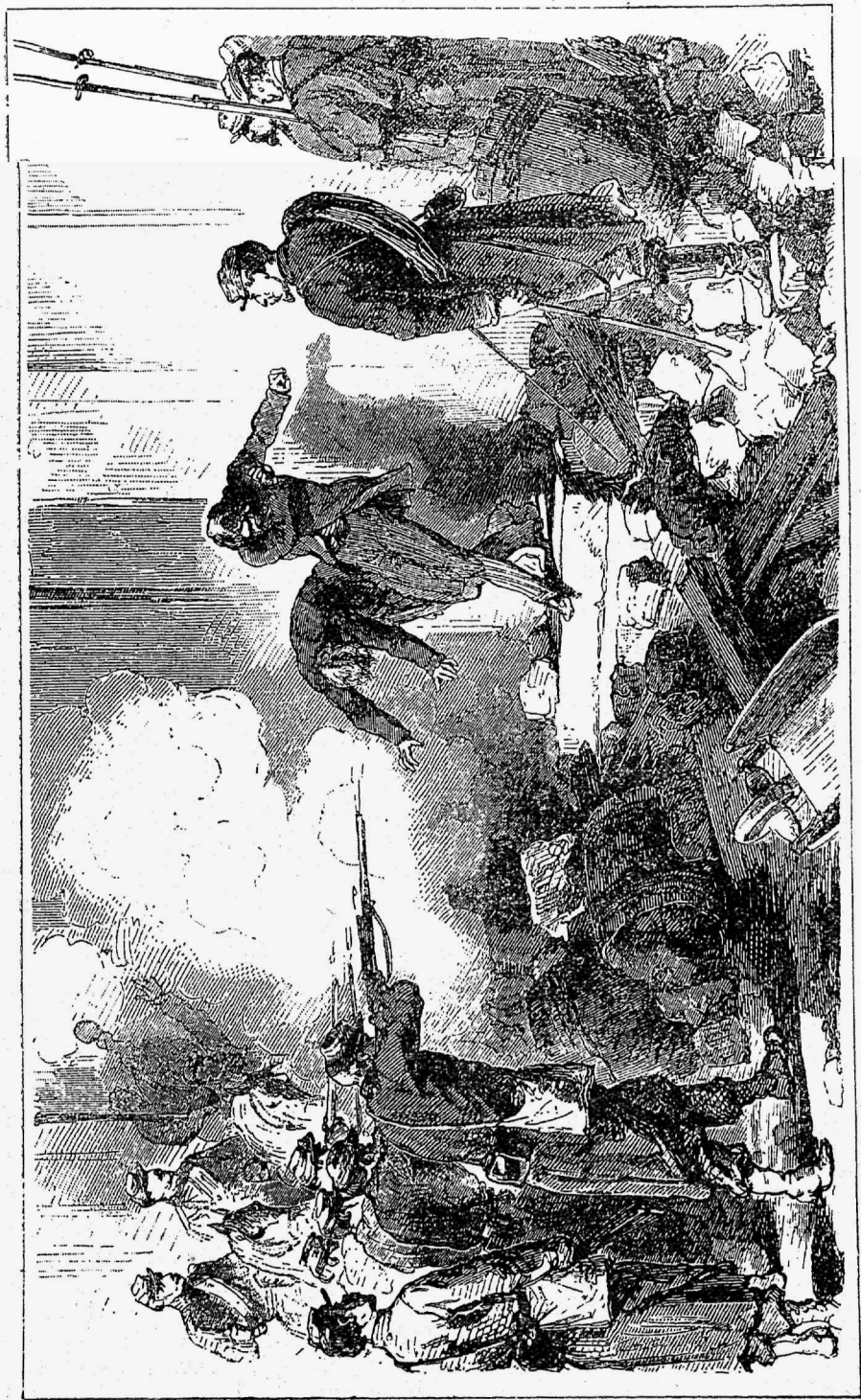
Kaħwatanud, rahulik, ilma iõna lausumata, ilma kannatamatuse, wiħa wõt nõrkuse märkt awaldamata laskis ta oma sügawa pilgu üle timukate ridade päia.

Wiimaks lõpetasid kuulid ta piina.

Ta oli nii suur oma kõhkumatuses, et isegi ta waenlased ja timukad sunnitud olid talle õigust andma.

Ühikite jutustus ta tapmisest (selle awaldame teijal), jutustus nende metslaste eneste poolt, kes meeletul wiħal wõidetud rahwa kallale tungisid ja tapatõdest nagu wõidupidudest õisates osa wõtsid, — see lühike jutustus kõneleb ijegi sel meelega pehmendatud fujul timukate alatus metšifusest ja ohwrt kangelasemeelest enam kui seda pařsud raamatud teħa jõuakšid.

Nii lõppes Varlini piinapärjaga kroonitud elu, mis täielikult pühendatud oli õigusele ja tõele.

Kommunaaride mahalaskmine koha peal Saint-Germain-L'Auxerrois (Sen-Shermeen-Lokserruaa) uniltsal 25. mail

Pariisi kommuuna wiimased päewad

Pealtwaataja mälestused

Juba mai esimesest poolest peale kuulus ikka sagedamine küll kommuuna wastastelt, aga ka ta truudelt kaitsjailt, et kommuuna seisukord wäga raske on ja ots paratamata warsti tuleb. Parteide wõitlus kommuunas eneses läks järjeste terawamaks ja wiis wiimati niikaugele et vähemus enese sunnitud nägi olewat kommuunast lahkuma, enamusest lahti ütleva. Sõjaasjades walitses irdus korralagedus, lagunemine, kõlbluse langemine. Kommuuna kaitsjate arw jäi ikka vähemaks ja vähemaks, ja wiimaks ei olnud neid enam kui kolmkümmend tuhat, nagu siis kõneldi ja isegi ajalehtedes kirjutati.

Teiselpool aga sai Versailles (Werssaij) walitsuse peamees Thiers (Tjäär), peale selle kui ta rahulepingu järele Saksamaale osa sõjakulu ära oli maksnud, Bismarckilt nõusoleku, et suur osa sõjawäge wangist (Saksamaalt) tagasi wõis tulla. Küll oli see sõjawägi lagunenu ja kõlbliselt langenud, aga Thiersi ja selle wäe etteotsa astunud marssali Mac-Mahoni oogsal jõupingutusel loodi temäs peagi uus korraldus, muretseti uued sõjariistad, warustati kõigeaga, mis waja läks, ja sai temast kardetaw sõjaline jõud, milles vähemalt sadatuhat püssitikk oli. Ohwitseridel, kellest suurem osa olid kupingriiklased, oli kirgline iha wihatud proletariaadile lõppu teha; soldatid oma suures enamuses olid talupojad neist departemangudest, mis alati oma tagurlise waimuga olid eriti wälja paistnud ja kuningale truud olnud.

See sõjawägi nüüd piiras Napoleoni kindralite Valois, Douay, Laymiret, Dupres, Galliffet (Waluaa, Duee,

Laimiree, Düpree, Gallifée) jt juhatusel Pariisi pikkamisi lõuna, lääne ja põhja poolt, kuna Saksa wägi samal ajal kõik kindlustatud kohad ida pool oma alla wõttis. Nii oli terve Pariis mai keskpaigaks sõjawägede rõngaga piiratud ja muust ilmast täieste lahutatud.

Pariisi linna ennast ümbritses kõigepealt kindlusemüür, mis juba mõõdaläinud aastasaja wiiekümneandate aastate esimesel poole oli ehitatud; teiseks kaitses teda lõuna, ida ja osalt põhja poolt rida kindlusi ja wäljakindlustusi: Issy, Vanves Ivry, St.-Denis, Mont-Valérien (Issii, Wanw, Iwrii, Säängdenii, Monwaleriän) jt; lääne ja põhjalääne poolt piirab Pariisi Seine jõgi ja on sealt küljest linnale kaitseks. Nagu üeldud, wõttis Saksa sõjawägi, lepingu järele, mis Bismarcki ja Prantsuse walitsuse selleaegse jahataja Thiersi wahel tehtud, kõik idapoolsed kindlustatud kohad oma kätte. Kõik teised kindlused ja kindlustused olid kommuuna wägede käes, peale ädaohtliku ja suure Mont-Valérien kindluse, mis juba märtsikuul ühe kommuuna wäejuhi äraandmise wõi andeksandmata lohakuse ja ooletuse läbi Versailles walitsuse kätte oli jäänud. See õnnetu juhtumine nõudis kommuunalt iljem kallist inda.

Esimesed kaunis segased teated Pariisi 18. märtsi rewolutsioonist jõudsid Zürichi, kus ma sel ajal, elasin, 21—22. märtsil. Kirjutasin kohe oma sõpradele (Bakuninile, Guillaume'le jt), Locarnosse, Genfi ja Neufchatelli, et ma Pariisi tahan sõita. Minuga kaasa sõita soowijaid leidis kolm—kaks prantslast ja üks

poolakas. Leppisime kokku, et Neufchatelis Guillaume (Giljoomi) juures kokku saame, kust Pariisi poole teele läheme. Mõni päew pärast Pariisi jõudmist kolisin P. L. Lawrofi kortrisesse, kes wiis päewa peale minu tulekut Londoni sõitis. Kogu kommuna eluaja elas Lawrof Londonis ja Brüsselis. Ta Pariisi korter oli Batignoles (Batinjool) linnajaos, väikeses põikuulitsas, mis St.-Oweni bulwarile wälja läks, ja kui ma õieti mäletan, oli selle põikuulitsa nimi Passage St.-Owen.

Batignoles linnajagu on kolmnurga tauline, mille lõunapoolseks küljeks on bulwarid de-Courcelles (Kursell) ja Batignoles, kuni Clichy (Klisshii) platsini; teine külj läheb sellest platsist, peaaegu loodjoores bulwaritega, põhja poole kuni St.-Oweni äwenüüni, ja on piirijooneks Batignoles ja Montmartre linnajau wahel; kolmas külj aga, mis kolmnurka põhja poolt piirab, läheb mööda kindlusewalli, bulwarite algust St.-Oweni äwenüü otsaga ühendades.

Sülda 60—70 Clichy platsist, St.-Oweni äwenüüd mööda, arneb pahemale poole äwenüü Clichy ja läheb Batignoles ja de-Courcelles bulwariga peaaegu kõrwujoores lääne poole. Selles käarus St.-Oweni ja Clichy äwenüü wahel ep oligi Lawrofi korter, põikuulitsas, mis Clichy äwenüüga kõrwujoores käis ja sellele õige ligidal oli. St.-Oweni äwenüü läheb Clichy platsist põhja poole kuni kindluse wallini.

Pühapäewal 21. mail oli Tuilleries (Tüillerii) lossis kodusõjas surmasaanud kommuunaride leskede ja laste eaks suur kontsert. Kontserdi lõpul, umbes kella kuue ajal, lagunes saalis kiireste teade laiail et Versailles sõjawäed linna on tunginud. Mai keskel oli Versailles sõjawägede ülemjuhataja marssal Mac-Mahon Mont-Valérien fordi (kindluse) kaitsel 60-suurtükilise batarei üles seadnud. Kõike kokku oli aga Versailles wägedel mitmes kohas 300 mere- ja piiramisesuurtükki, millega 20. maist peale kindlustuste ja linna kindlusewalli pommitamist alustati. 60-suurtü-

kilise batarei abil purustati pühapäewal 21. mail õhtu eel lõunaläänepoolses nurgas tükk müürist, mis Pariisi linna piirab. Sellest purustatud kohast nüüd tungisidgi Versailles wäed linna. Alguses läksid nad kolmes arus õige pikkamööda edasi. Üks osa läks kindluse walli äärt mööda lõuna poole, pahempoolset (Seine jõest arwates) linnaosa oma alla wõtta püüdes; teine wäeosa läks Wõiduwärawate poole, seega otse kesklinna sihisi; kolmas liikus põhja poole, ka walli äärt mööda, ringi ümbert Batignoles linnajau. Kõigil sihtidel oli kommuna wägede wastapanek nõrk, sest igal pool oli neid wähe, ja nad taganesid siselinna poole, kus juba uulitsatel barrikaadid kerkima akkasid.

Maikuul andis kommuuna dekreedid, mille järele Gaillardi (Galjaari) juhatusel komitee asutati, mis linnas terweria barrikaadisi pidi ehitama ja kõik linna sõjaliselt tähtsamad kohad miinidega alt täitma. See komisjon ei teinud aga Pariisi kaitsesseks peaaegu mitte midagi, ja sellest küljest ei leidnud Versailles wäed, edasi liikudes, pea mingisuguseid takistusi.

Versailles wägede linnatungimise teade lagunes Pariisis üsna pikkamisi laiail ja sai linnas üleüldiselt alles teisel ommikul tuttawaks.

Esmaspäewa ommikul, kella 8 aegu, läksin, nagu arilikult, wälja, et midagi söögipoolist osta. Bulwarile jõudes silmasin kohe aruldast rahwarohkust. Siin-seal olid inimised salgawiisi koos ja arutasid ärewalt seisukorda. Paiguti algas juba barrikaadide ehitamine.

Et pagarikauplusi ja teisi poodisi kiireste kinni akati panema, ruttasin toidumoonna ostmisega ja selle kojuwiimisega. Teel jooksin Elisaweta Dmitriewna poole sisse, kes St.-Oweni bulwari ligidal üüritud tuas elas. Siin tuli mulle kortri perenaine wasta ja ütles et proua juba eila õhtu ilja kortrist ära olewat läinud ja kõik asjad kaasa wõtnud. Sestsaadik ei õlegi ma enam Eliisaweta Dmitriewnaga kokku saanud, kes

CHANTIER (SSHANTJEE) WANGIMAJAS VERSAILLES (WÄRSSAIJ'S)

Siin peeti kommuuna tegewusest osawõtmise pärast kahtluse all olewaid naisterahwaid kinni

pärast Pariisi kommuuna langemist Wenemaale tagasi pööras ja ühewahe Krasnojarskis mehe juures elas, kes mingisuguse kaelakohtulise kuriteu pärast kohtu all oli olnud ja asumisele saadetud. Kui meid kõiki poliitikalisi kurjategijaid, keda seitsmekümnendatel aastatel Harkowi kubermangu kesksunnitöowangimajas kinni peeti, Ida-Siberisse sunnitoole wiidi, püüdis El. Dm. Krasnojarskis wangi-kotta mind vaatama pääseda, aga ilma tagajärjeta. Kommuuna ajal tegi El. Dm. Pariisis mitmes linnajaus naistööliste seas elawat kihutusetööd ja propagandat, neid organisatsioonidesse koondades.

Olin toidumoonna koju wiinud, pöörasin kohe tagasi ja astusin barrikaadiehitajate ulka, kus uulitsakiwa üles kiskusime ja teatud korras riita ladusime. Keskpäewaks olid meie linnajaus kõik uulitsad ja põikuulitsad barrikaadisi täis, ja igalpool asusid sõjariistus inimesed neid kaitsma. Kaitsjad olid peaaesjalikult federalistid (nagu kommuuna sõjamehi nimetati), ja ainult arwaste paistis nende seas mõni erariides isik silma. Paiguti, kaugematel uulitsatel ja põikuulitsatel, algas juba ommikust saadik tulewahetus Mac Mahoni pealetungiwate wägedega, kelle surwe all kommunaarid sunnitud olid järkjärgult oma barrikaadidelt lahkuma ja ikka enam ja enam meile, see on Batignoles linnajau wastapaneku keskkohale liiginema. Kella wiiekskuueks õhta läks tulewahetus, järjeste tugewamaks kaswades, meie juures täie jõuga lahti, aga kommunaarid panid mehiselt wasta ja löid walitsuse wägede pealetungimised südilt tagasi. Surnuid ja aawatuid oli meil wähe, küll aga kaswas selsamal ajal meie jõud nende salkade kaudu, kes põikuulitsailt barrikaadidelt sunnitud olid lahkuma ja meie juure tulid. Versailles wäed ei leppinud tulewahetuse ja pealetungimistega, waid liikusid suuremais salkades mööda walli äärt edasi, et linnajagu põhja poolt ümber aarates meile seljataha minna.

Widewikus, kella 9 aegu, lõppes tulewahetus pea täieste; barrikaadi-

dele aga jäid tunnimehed oolsalt walwele. Meile, erainimestele, kes ligikaudu elasime, anti luba ööseks koju puhkusele minna, et kella 5-ks ommiku tingimata jälle platsis olla. Meie põikuulitsast oli meid ainult kolm, ja meie kõik läksime koju. Mina olin wäga wäsinud, näljas, suitsenud ja mudane; kodu pesin ennast, puhastasin, kinnitasin keha, jõin teed ja eitsin magama. Uni oli wäga rahutu, kogu aja nägin nagu seisaksin barrikaadil ja laseksin. Äkitselt ärkasin irmsa ragina ja mürina peale üles. Selgis et Versailles wäed põhja poolt ümber Batignoles linnajau ringi olid läinud, mitmel tähtsal kohal suurtükid üles seadnud ja nüüd batareide tulega pealetungimist algasid. Ülewalt Montmartre mäelt aga, kus määratu mere-suurtükk seisis, mis juba enne Pariisi piiramist ühelt laewalt sinna oli weetud, akati Versailles batareisi pommitama.

Kuigi alles üsna wara oli, jooksin ma süügi kohe uulitsale, see on oma põikuulitsale, et oma barrikaadile jõuda, mis aga wõimata oli, sest Versailles wäed andsid meie barikaadidele suurtükkidest tugewaste tuld ja tungisid suurtükile kaitsel suurte jõududega peale. Püssituli oli nii tugew et mingit wõimalust ei olnud põikuulitsast wälja minna, ja meie oidsime endid oolega nurga taha, kartes tule kätte sattuda. Nii läks mitu minutit mööda, kuni ühel meist kuuliga jalast läbi lasti, nii et meil kahekesi teda peaaegu seljas tuli tassida. Õige pea akkasid ka pikki meie põikuulitsast kuulid wihisema, mis elanikkudele tõendas, et walitsuse wäed barrikaadi ära olid wõtnud. Kommunarid, kes teda kaitsenud ja elusse jäänud ning mitte wangi ei olnud sattunud, läksid Montmartrele.

Terwe teisipäewa istusin kodu kõige pöörasemas seisukorras; ergud olid äärmuseni pingul. Ühest küljest mürisesid suurtükid ja wältas püssitule ragin—see oli tormijooks Montmartre kallale, mis ka õõsi wasta kesknädalat ära wõeti; teisest küljest

kostsid aeg-ajalt ligidalt teadmata põhjusel kahtlased paistwad üksikud püssipaugud — lasti maha wangisi ja elanikka.

Järgmisel päewal, see on kesk-nädal, läksin ma asjatoimetusel wälja ja nägin purustatud barrikaadisi, segamine tuhnutud uulitsaid, mahalastute koristamata surnukehasid, äwitatud majasi — siin ei olnud weel midagi jõutud koristada, kuna kauge-mates uulitsates juba kõik korda oli seatud. Kohtasin ka suuri, surnukehadega täidetud kaetud koormaid, mis Monceau pargi poole liikusid, kuhu surnukehad kokku weeti ja maha maeti. Kõneldi et ümberkaudsed elanikud õhtuti pargi aia ääre kogunud, kus nad elawalt mahamaetute oigamisi kuulnud.

Käimine ei olnud ädaohuta, sest igalpool pidasid tunnimehed ja patrullid kinni ja pärisid, kuhu lähed, mis asja pärast, kes oled, kus elad, weel enam — paar-kolm korda otsiti läbi ja waadati käsi. Mind päästis ainult see et ma wäljamaalane ja mul midagi Ameerika passi taulist tunnistust oli. Ühes kohas sain kuulda et walitsusewägede kätte sattunud linnajagu maja majalt läbi otsitakse ja paljud wangi wõetakse. Seda silmas pidades tulin oma kortrist ära ja elasin kolm ööd-päewa G. N. Wõõrubowi juures (tuttaw mõtteteadlane, positiivist, prantsuskeelse ajakirja „Positiivse mõtteteaduse“ wäljaandja ja toimetaja) kortris ja aigemajas, mille juhataja arst ta oli.

Kesk-nädal wõi neljapäew algasid linnas mitmel pool tulekahjud; põlesid

mitmesugused ühiskondlised ehitused, mida kommunaarid wõi Versailles wäed sõjalise otstarbega põlema olid süüdanud. Selsamal ajal akati keldrikortrite aknaid laudadega kinni lööma — kõneldi, nagu walaksid naiskommunaarid neist akendest petroleumi sisse ja süütaksid majad siis põlema. See oli walitsusewägede poolt wälja mõeldud kuritahtline laimujutt, et õigustada naisterahwaste — kui „ölinaste“ (pétroleuses) — ilma kohtuta mahalaskmist.

Pühapäewal läksin tagasi oma kortrisse, mis juba waheajal oli läbi otsitud, ja üsna pealiskaudselt, sest ta oli teadusemehe oma, kes ajutiseks Inglismaale sõitnud.

Wiimaks, 29. wõi 30. mail, ilmusid müürinurkadele Mac Mahoni allkirjaga teadaanded, et „linnas kord jälle jalale on seatud“, ja et 2. juunil raudteedel liikumine algab. Otsustasin seda kasutada ja ajawiitmata ära sõita.

Teise juuni ommikul läksin Lyoni waksali, mis täieste tühi oli. Wagunis istus ühes minuga 5—6 inimest, kõik, nagu pärast selgis, linna ümbruskonna elanikud. Igas jaamas tulid politseinikud wagunisse, waatasid meid, meie asju, passisi, küsisid kuhu sõidame, mis asja pärast jne. Et neist järelepärimistest pääseda, läksin kolmandas wõi neljandas jaamas wälja, ostsin uue pileti ja istusin teise wagunisse. Politseinikkudele näitasin nüüd ikka seda uut raudteepiletit, ja see rahuldab neid. Teisel päewal jõudsin, pea ilma ühegi wahejuhtuseta, Zürichi.

Sagine-Ross

Kirjandus

H. Pöogelmann: 1871 — 1921. Pariisi kommuuna 50-ks aastapäewaks. Kom. Int. Eesti osak. kirjastus. Tõõrahwakirjandus nr 49. Peterburis, 1921. 48 lk. 8°. Piltidega ja kahewärwitruki kaantega.

Sisukord. I. Kommuuna sünnipind. — II. Kommuuna sündimine, 18. marts. — III. 72 päewa: 18. martsist 28. maini. — IV. Kommuuna surmawõitlus ja lõpp, — V. Kommuun ja järel-ilm. — VI. 1871 — 1921

Ladu Eesti kirjastuses, Peterburis, Fontanka 53, kort. 9. (Петроград, Фонтанка 53, Этское издательство).

Kommuuna wiimased kangelased

Eugène Protot ja Camélinat (Protoo ja Kamelinaa).

Ikka vähemaks ja vähemaks jääb see salgake kommuuna „wiimaseid mohikaanlasi“, kelle järel Pariisi uuem rewolutsioonilik põlw iga aasta kommuuna mälestuspäewadel *Père Lachaise* surnuaiale „Kommunaaride müüri“ juure rändab. Nüüd, kommuuna 50. aastapäewal, jätkub neid waewalt ühe käe sõrmedel üleslugemiseks. Tuttawamaid leidus nende ulgas wiimasel ajal ainult kaks nime: *Eugène Protot* (Ösheen Protoo) ja *Camélinat* (Kamelinaa).

Esimine neist suri alles mõni nädal enne 50. aastapäewa, weebruaris 1921, 82 aasta wanaduses. Ta oli sündinud 1839. a. õppis Pariisis adwokaadiks ja akkas oma adwokaadiameti kõrwal ka elawalt poliitikatetegewusest osa wõtma. Blanqui (Blankii) mõttewoo' u poole kaldudes tegi ta kaastööd wastawates ajalehtedes: Tridoni lehes „*Le Candide*“ ja Longuet ning Rogeard'i (Longee ja Roshuari) lehes „*Rive Gauche*“ (Pahem Kallas). Wõttis osa I Internatsionaali tööddest; oli Genfi kongressil (esimisel, 1866) „internatsionalistide“ wasta, selles kindlas arwamises, et need Napoleon III-ga ühenduses on. Sattus juba enne kommuuna kaks korda wangi, wiimast korda 1870. a., kust ametiwennad ta wabastasid.

Pärast 4. sept. (1870) riigipöõret sai ta rahwakaardi pataljoni komanderjks ja sattus ka siin pärast oktoobrikuu wäljaastumist wangi, kust ta aga warsti wabastati. Kommuuna walimistel sai ta II linnajaus üle 18 000 ääle, ja kommuunas waliti ta kohtuasjade juhatajaks.

Nagu kõik kommuuna tegelased, wõttis ka tema Versailles wägesi barrikaadidel wasta, kus ta aawata sai. Wõib olla, see andisgi talle wõimaluse werise reaktsiooni eest pääseda, kes ta tagaselja surma mõistis. Elas esiti Itaalias, siis Sweitsis ja pööras pärast amnestiat Prantsusmaale ta-

gasi, kust ta käesolewal aastal, pärast pikka rasket ja kehwa elu, surmale uinus, oma eluga ja surmaga kinnitades Marxi sõnu, et kommuuna walitsus esimene aus walitsus oli.

Camélinat oli tänowusel juubelil weel elawate seas, — elades Belleville linnaosa kitsas uulitsas, kommuuna wiimase wõitlusepaiga (wana Temple linnajau) ligidal, ja liikudes noorema põlwekeskel oma 82 eluaasta, suure alli abeme, elawa kõnnaku, musta kunstnikumütsi, pika walge särgi ja Burgundia talupoja terwe näuilmega — nagu wana metsa tugewtammetüwi noores pri-kes palgimetsas, kes teda austuse ja armastusega lihtsalt „*isa Camélinat*“ üiab.

Pariisi ärewate päewate eel (enne 18. märtsi) oli *Camélinat Bordeaux's* (Bordoo), kuhu ta Pariisi sotsialistlike tööliste poolt — ta oli ka I Internatsionaali asutajate ulgas — rahwuskogu tegewust walwama oli saadetud ja kust ta otse rewolutsioonipöõre eel Pariisi tagasi jõudis. Seal andis ta aru rahwuskogu tegewuse kohta ja oiatas kõige tõsisemalt Thiersi ja ta tagurliste plaanide eest, millest kõige pahemat tuli karta. 17. märtsil oli terwe päew ja õh'a takka järele koosolekuid peetud, ilma et mingit kindlat otsust ligemate sammude kohta oleks wasta wõetud. Mõni tund iljem aga oli juba pöõre silmapilk käes. *Camélinat* wõttis sellest rahwakaardi pataljoni lipukandjana osa ja saadeti pärast pöõre lõppu siseministri käsutusele, kes talle esiteks ülesandeks tegi postkontorit ära wõtta ja postitewegust korda seada ja iljem, kui see ülesanne täidetud, kommuuna rahapaja juhatajaks nimetas.

Ligi kaks kuud täitis *Camélinat* seda ülesannet, walmistades neid Töö kujuga kuldtükkisi, mis nüüd rahade kogudes aruldasteks eksemplarideks on jäänud.

PROTOT

Kommuuna liige, kohtuminister, surma mõistetud

CAMELINAT

Kommuuna rahapaja juhataja, tagaselja maalt välja mõistetud

Kui 21. mail Versailles wäed Pariisi tungisid ja kommuuna kaitse kõiki wõitlusele kutsus, lahkus ka Camélinat oma rahapajast ja tõttas barrikaadele, kus ta wiimase päewani (28. maini) wõitlustest osa wõttis.

Reaktsiooni werepulmast pääsis ta selleläbi et üks tööline teda neli nädalat oma maja lakas peitis, kust ta selle järele walepassiga Inglismaale põgenes. Seal elas ta

14 aastat ja puutus ligemalt kokku Inglise tuttawa sotsialisti William Morris'ega, niisama ka Marxi ja Engelsiga, ja wõttis elawalt osa Internatsionaali tööst.

Ja kui Moskwas III Internatsionaal oma lipu kõrgele tõstis, siis oli Camélinat, kui Prantsuse sotsialistilise partei aukassapidaja, üks esimestest, kes rewolutsiooniwõitlejaid üles kutsus — wõitlema Kommunistilise Internatsionaali lipu all.

Felix Pyat

(Piaa. Nr 5-6, lk 5)

Kirjanik ja poliitikategelane. Oma poliitikalist eluteed algas Pyat 1848. aastal. Ta waliti asutawasfe-kogusse, kus ta äärmiste käremeesete demokraatide ritta astus. Rooma sõjakäigu puhul väljasaadetud, mäsule kutsuwa üleskutsele allakirjutamise eest mõisteti Pyat tagaselja maalt väljasaatmisele. Prantsusmaale pööras ta alles pärast 20-aastast pagulaseelu tagasi ja astus ajalehe „Rappel“ toimetajaks.

Peagi aga tuli tal jälle tagakiusamiste eest põgeneda ja ta pääfis Inglismaale. 4. septembril

(1870) pööras ta Pariisi tagasi ja asutas ajalehe „Le Combat“ (Eõ Konbaa — Wõitlus). 26. märtsil waliti ta kommuuna liitmeks. Pärast kommuuna äwitamist läks tal korda Londonisse pageda. 1886. a. tuli ta Pariisi tagasi ja akkas ajalehte „Commune“ välja andma, mille kinnitpaneku järel ta „Marseiilaise“ ja „Commune Libre's“ (Waba Kommuun'as) kaastööd tegi. 11. märtsil 1886 waliti ta Mam-Rhône departemangu poolt saadikutekotta (parlamentti).

Eigemast minewifust

Mälestused Kroonlinna mäsjust

Kirjutatud Kroonlinnas,
21. märtsil 1921. a.¹

Armas ema! Sina ootafid minu käest kirja wist musta randiga, aga sinu rõemuks, kui sa weel elad, teadustan sulle et ma olen elus ja jutustan sulle Kroonlinna mäsjust, kus ma pealtnägija olin ja kus walged werekoerad tahtsid nõukogude wärawaid awada ja terwet Wene töörahwast weresse uputada.

1. märtsil affasid sin igasugused prowokaatorid töörahwa ulgas kihutusetööd tegema ja, peaasi, süüdistama et meie olewat terve Wenemaa näljalaagriks muutnud. Peawihha aga oli kommunistide wasta sihitud.

Esimisel päewal juba akati kommunisti wangistama. Kõik burshuid pandi sõjariistu, kommunistidel ei lubatud kusaqil kõneleda. Meeleolu oli üsna ärew. Rahwas, kes ei tunne oma klassiwifid ja kes palju wiletsusi oli läbi elanud, läks jauti mäsfajate poole. Kes ei tuetanud, seda sunniti. Anti teada et Petrograd ja Moskwa on mäsfajate käes, mis muidugi mäsfajate meeleolu tõstis.

Kui Petrogradiga ei saadud kokku leppida, ja ei olnudgi ju võimalik wõlgekindralitega ilma were walamata kokku leppida, affasid 7. märtsi õhtal kell 6 kõik patareid ja laewad 12-tollistest suurtükkidest igalepoole tulb andma.

Minu ootasin kodu rahulikult, millal kord minu kätte tuleb; põgeneda oli kardetaw. Minuleanti küll teada et põgene, elu on sul kaalu peal, aga ma tegin otjuseks lasta ennaft wangistada, 7. märtsi õhtul kell 7 ilmusid minu kortrissi, ja mulle anti teada et ma arreteeritud olen.

Minu sõin parajaste, ja tuli oli ahjus Jätšin söömise, kustutafin tule ahjust ja sammusin piisfide wahel rewolutsioonilise komitee poole. Seal otfitti mind weel kord läbi, wõeti kõik paberid ära ja nõuti sõjariistu. Kui ma ütlesin et mul neid ei ole (muidugi waletafin), määrati mind trahwiroodu wangimajasse, mis just mere kaldal on. Ei olnud wigas; oli juba palju teisi ees; olime kõik sõbrad üheskoos. Kõik linn wärises lahkimisest, wõel magada ei saanud; õhk oli siin raske ja meel rahutu. Süüa saime weerand naela leiba ja lõunal weesuppi.

Küll oli piinlik, aga lootus tulewase wõidu sisse ei kadunud. Walu tuli südamesse, kui ringi waatafid neid nälginud kujukuid, kes siin koiku ärte peal istusid. Need on kõik paremad isamaa pojad, kes oma elu selleks on annud et töörahwast päästa kapitaliorjusest.

Minu olin wangimajas rahuline, ma ei eitud meelt, ehk küll paljud seda tegid; ma olin wangikojas esimest korda elus, ja just sellepärast et ma alastamata wõitlust pian igaihe wasta, kes püiab töörahwawõitlusele takistust teha ja kes püiab teda kõrwale wiia endistele radadele.

16. märtsil, kui mäsfajatega ei saadud kokku leppida, affasid meie wäed peale tungima. Jumsa kuulspriitidetu all oli palju ohwrid. Esimesed päästsid wangimajast kommunistid lahti, kes kohe peale affasid tungima. Osa linna oli meie omade käes. Meie istusime aga teises linna küljes oma kongis edasi; salaja saime omniku teada et päästjad on ligidal, et linn igaltpoolt parematest sõjawägedest on ümber piiratud.

Nüüd ootafime õhtat, kus pimedats affab minema, sest walges on wõimata

¹ Siin on meile Gesti, kus kirjutaja ema elu awaldamiseks jaadetud. Toim.

jääd mööda peale tungida. Laskmine 12-tollikistest läheb ägedamaks, nii et kõik aknaruundud terwes kindluses puru on. Korraga — kõik jääb vaikseks. Kell on 9 õhta. Minult meie afna all podiseb paar kuulipriifi. Surmairmus kustutame tuled. Meie süda tunneb et päästjad ligidal on, kes Kroonlinna mäs-fajate käest wõtawad; aga meie elule on lõpp määratud. Saine teada et meid kell 2 õõsi kuulipriifitulega saab maha lastud. Õhtal on kõikide meeolu ärew; igauks ootab oma wiimast minutit. Ra-rauuliüleml käib meid rahustamas: ma-gage rahulikult, ärge kartke midagi.

Ei läinud tundigi mööda, kui akati paari kaupa nimele järele, eestkätt mui-dugi komisjarifi, wälja kutsuma. Surma-waikus; keegi ei inga. Tuba on pime. Kõigi nõudmistele peale ei leidnud nad kedagi üles. Algab segadus. Kõik pa-newad endid riidesse, pikali ei ole enam keegi.

Korraga astub sisse 5—6 madrust kommunisti; kõigil on meel ärewil. Annawad teada et kõik mäs-fajate juhid on plehku pannud. Madrused on ise-keskis tiilis ja sellepärast ei ole linnas laskmiski. Üks üte: felttimehed, sõja-riistu! Silmapilgul on larauli käest sõjariistad wõetud ja niisamu ka ko-mandu käest. Mis poistel nüüd wiga — 80 piisfi, ja igalühel 50 padrunit.

Korraga kuuleme paukusi, kuuleme mere poolt pealetungimiski, aga kuuli-priits podiseb mere ääres edasi. Silma-pilguga piirame ka kuulipriifi sisse, ja nüüd oleme kõigega warustatud. Ei lähe weerand tundigi mööda kui tuhan-

ded felttimehed meid piirawad, kel wal-ged rüüd seljas et neid jää peal ei näh-taks. Rõemus käepigistamine; mitmed suudlewad, kõik on väga liigutatud. Ma olen nüüd waba; iibes teistega tormame läbi linna, mõne minutiga on terve linn meie käes.

Kallis ema! Ma ei suuda sulle sedita irdmuft pilti ette kujutada, kus tuhanded ohwrid oma were sees siplewad on. Surnukehade unifud wedelewad mööda uulitsaid, ei ole wõimalik neid korraga ära korjata. Linn on täikati purusta-tud. Sõjawäge on linn täis; madru-sed ei liigu uulitsatel äbi pärast; kõik neid söimawad, sest kõik see oli nende töö.

Ma ei suuda sulle kõike kirjutada; ajalehed muidugi puhuwad teil walet kommunistide kohta. Ära usu walgeid lehti. — Ja nüüd lõpuks ütlen sulle, ema, kes tegid selle werefauna kroon-linnas: walged werekoerad, keda mad-rused eesotfas tuetasiid. 18 päewa oli linn mäs-fajate käes. Kõik on nad ära riisunud ja lõhkunud. Nälg oli nii suur et pool naela tohwileiba ainult linna-rahwale päewas anti. Walged were-koerad said oma palga; töörahwa alas-tamata raudne käsi pühib oma waen-lased eest ära ja ütleb weel furd terve ilma ees: punane kroonlinn elab ja on jälle töfiste töörahwa kaitsjate kommu-nistide warju all. Surmale suigutagem kõiki neid, kes julgesid walgete ärrade kasutada olla!

Elä ästi, kallis ema!

Sinu poeg Aleksander.

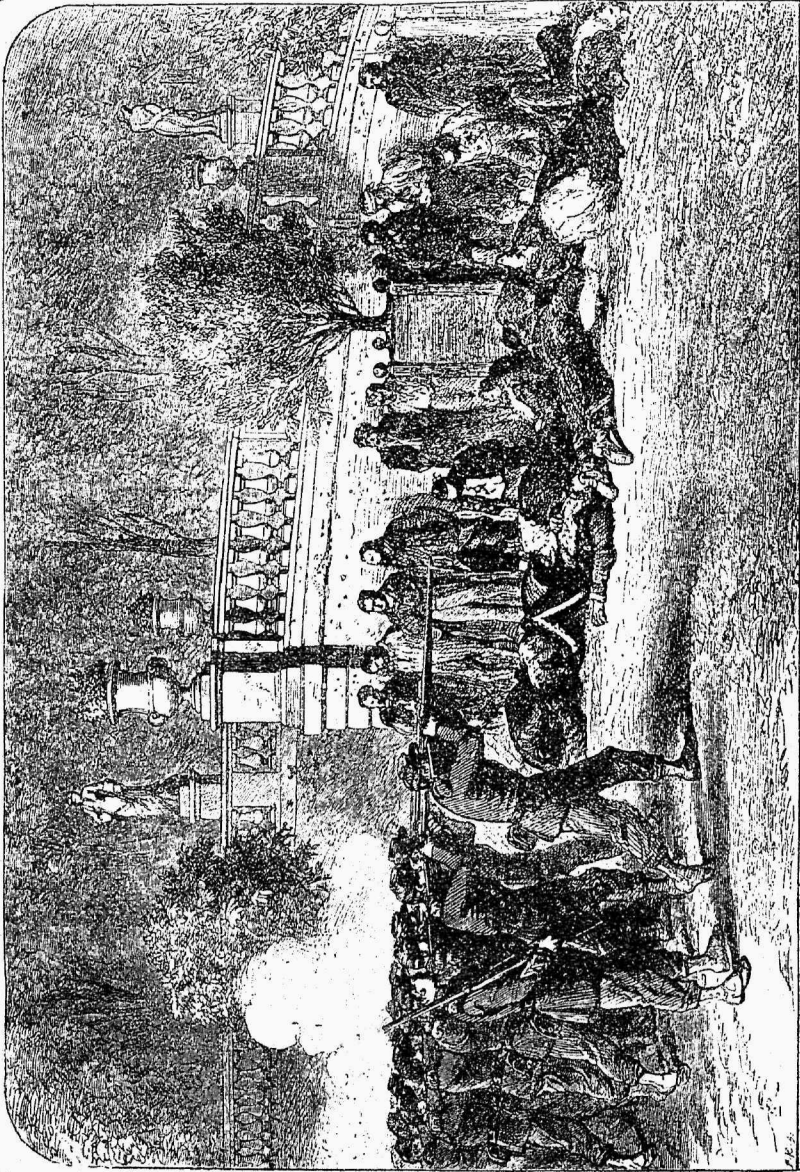
oo

Euis Rossel

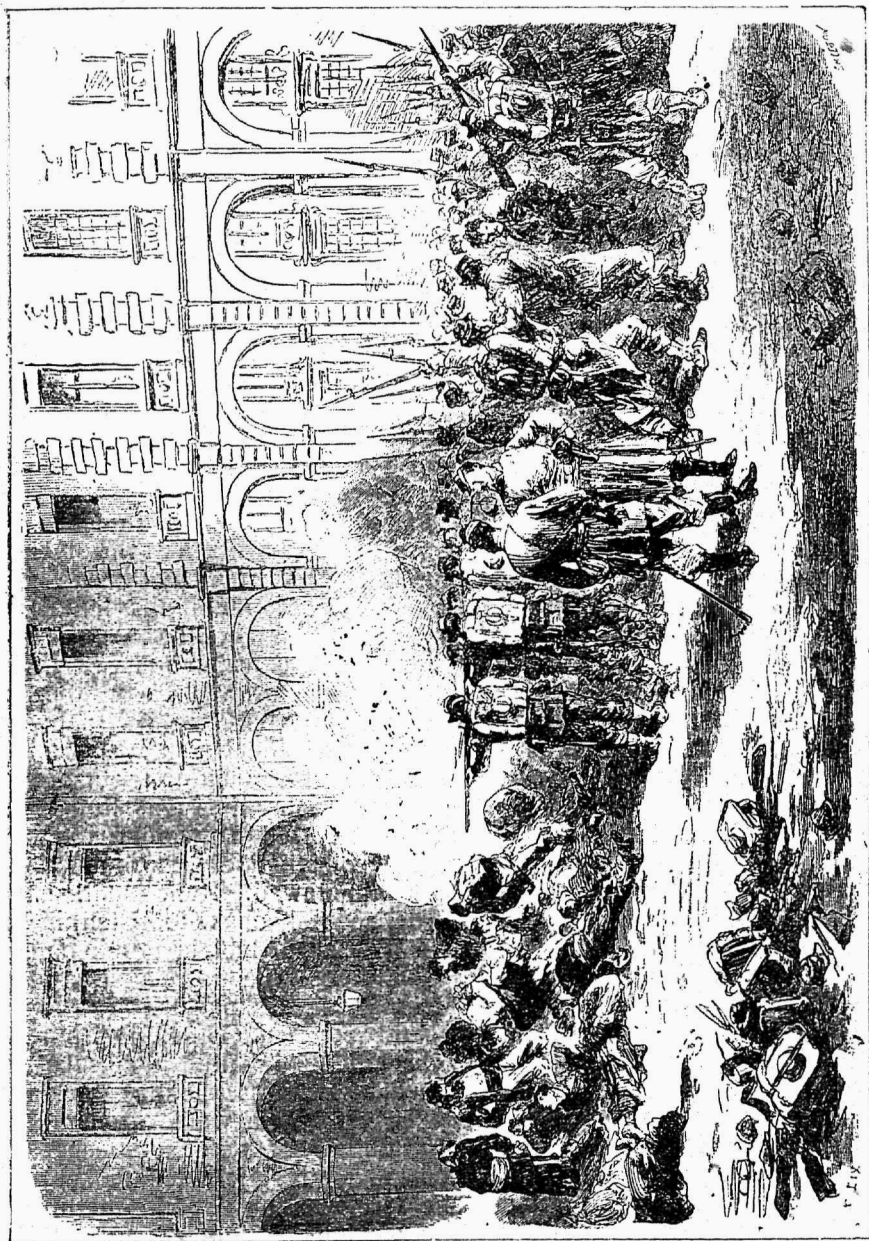
(Eui Rossell. Nr 5-6, lk 9)

Polguülem ja Pariifi kommuuna delegaat sõjaminiستيرiumis — sündis 9. sept. 1844, lasti maha 28. now. 1871. Oli väga kõrgeste aritud ja väga andertkas inimene. Uwaldas omal ajal „Temps'is“ (Tan'is) kirjatõõsi sõjaliste küsimuste üle, Randali warjunime all. Need kirjatõõd leidfid laialtisi tählpapanekni ja awaldasid suurt mõju. 1870. a. sõjakäigul oli ta Metzis, kaptenti anjürgus. 18. märtsil nimetati Rossel Pariifi 18. linnajau leegioni komandertks. Kindral Cluseret (Kluseret)

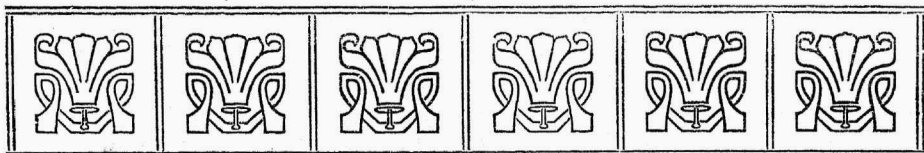
walis ta peastaabi ülemaks, ja kommuuna poolt määrati ta delegaadina sõjaminiستيرiumi. Kommuuna poolt organifeeritud wastapanekule aitas ta wõimsalt kaasa. Pärast kommuuna langemiski oidis Rossel enmast peidus, wõeti aga 7. juunil wangi. Versailles sõjakõhnus mõdistis ta surma. Dolimata sellest et ta elu päästmiseks juurel ulgal palwekirju sisse anti, lasti ta ikkagi 28. now. Satorhs maha.

Wangiwõetud kommunaaride ulgawiisi mahalaskmine Luxemburgi aias

Kommunaaride ulgawiisi mahalaskmine Lobeau (Lobo) kasarmu õues

Kas ulgaline partei wõi „ôpilasterühm“?

Leidub nupumehi, kes „Eesti iseseiswat sotsialistlikku töölisterparteid“ selleks tõeliseks tuumaks kuulutawad, millest Eestis tulewane *päris ulgaline töölisterpartei* välja kaswawat.

Nimede olgu wihatud; nende prohwetlikkude tarkpeade juures ei maksa piatada. — Parem kohe küsimuse enese kallale asuda.

Kõigepealt: Kustkohalt ja kuidas tekkisid nõndanimetatud Eesti iseseiswad sotsialistid?

Tartu, „Postimehe“ keeles Emajõe Atheena, oli tsaariajal muuseas Wene noorsoo õppimisekoht. Odaw elu ja kergem wõimalus ülikooli pääseda meelitas siia just demokraatlise üliõpilaskonna kokku. Mitmesugused rewolutsioonilised woolud ei wõinud muidugi siin puudada. Üks neist oli Wene naroodnikkude wool, milles silmapaistwamal kohal seisid sotsialistid-rewolutsionäärid.

Eesti rahwuslased ja teised tagur-lased kriiskasid alalõpmata wõõrsilt sissetoodud teooriate üle, millel Eestis pinda polewat. Kui seda ühegi õpetuse asjus üleüldse õigeks pidada, siis sotsialistide-rewolutsionääride oma kohta. Nende tuetus ja jõud oli Wenemaa talurahwakiht, keda nad maa-programmiga (maa lubamisega, niipalju kui keegi oma isiklise tööjõuga suudab arida) oma poole wõitsid. Klassilise teadwuse poolest seisid nad wäikekodanluserabas, mõtteteadliselt ei ühtlustanud seda parteid kunagi mingisugune üks õpetus.

Aritlastele on naroodnikkude waated kui loodud; rewolutsioonilistem jagu neist asub kergeste sotsialistide-rewolutsionääride seisukohale. Sest siin

leiwad nad wälispidiselt „käreda“, täis rewolutsioonituld partei, mille nimigi kõlaw. Aritlane wõib selles individualistideparteis niütelda rinna ette ajada: Siin pole mitte kolektiivne, ulgaline jõud esimisel kohal; wastapidi, siin on isikline teguwõim peallikas, millest rewolutsiooniline liikumine ja wana korra ümberloomine algatuse ja otsustuse leiab.

Ja wäikekodanline Tartu, kus töölisterleulku puudub, mis alati rewolutsiooniliste aritlastegi peale oma mõju awaldab, on loomulikuks älliks „rewolutsionääride“ erakonnale, — nagu töölised wäga iseloomustawalt seda parteid nimetasid. Tartu õppiwa noorsoo pahempoolsem tiiw saab enne ilmasõda ja selle wäljel Wene sotsialistide-rewolutsionääride õpetuse laiali-lautajaks Eestis. Pea igas linnas tekiwad pisikesed aritlastegruped, kes endid sotsialistideks-rewolutsionäärideks nimetawad. Kuna marksistilise liikumise keskkohaks töölistelinn Tallinn on, seisab läbi ja läbi kodanline Tartu kogu aja sotsialistide-rewolutsionääride keskpaigas.

Kuid puudusid olud, mis s.-r-idel oleks kuidagi lubanud ulgaliseks erakonnaks saada. Eesti külas on klassiwahed sellewõrra wälja arenenud, et siin talupojast rewolutsioonieelse Wenemaa mõttes kõneledagi ei saa: ühelt poolt seisab päris-parun — mõisaomanik — ning allparun; teiselt poolt põllutööline. „Töötawat talupoega“ Wene mõttes siin ei ole, waid on maapidaja, kes enam wõi vähem palgatööjõudu tarwitab, ning see, kes oma tööjõudu müüb. Nii üks kui teine tuetab ainult erakonda,

kes tema majanduslisi (klassi) uvisid kaitseb.

Siisgi oli ajajärk, mil sotsialistide-rewolutsionääride kursis töörahwa silmis näis kõrgele tõuswat. See oli nimelt esimestel kuudel pärast weeb-ruari- (märtsi-) rewolutsiooni 1917. aastal. Kui üleüldse wõib kõneleda eksitustest ühiskondlises liikumises, siis wõiks seda ütelda pooleoju kohta, mida sel ajal Eesti töörahwas awaldas sotsialistide-rewolutsionääride partei wasta.

Üheltpoolt mõjus siin wõrdlemisi suur agitatsioon, mis Kerenski isikuga algas ja sotsialistide-rewolutsionääride kalduwustega soldatitega lõppes, keda sel ajal rohkel arwul Eestimaal leidus, Teiselt poolt tõmbas s.-r-ide maaprogramm, mis igatühele tüki maa tõutas „isikliseks arimiseks“, just külaproletariaadi enesega kaasa, kuna enamlaste partei rewolutsiooniline seisukoht maaküsimuses maatameestel liig käre näis ja loomulikult ulga wastawõteta- wam paistis... parlamentiline ja igapidi seaduline maasaamine Kerenski ministeeriumi abil.

1917. aastal laulsid sots.-rewolutsionäärid Eestis oma luigelaulu ära. Selle aasta teisest poolest peale algas nende väljasuremine. Juba oktoobri-rewolutsiooni ajal on nad ainult mõ- juta salkkond aritlasi.¹ Asutawa- kogu walimistel saawad nad kogu Eestis ainult mõni tuhat äält. Nõuko- gudes (maal), kus soldatite esitajaid pole, ei mängi nad samati mingit osa. Nende kewadine tugewus on nagu udu ära auranud.

Mingit kindelt seisukohta ei suuda nad oktoobrirewolutsiooni kohta wõtta. Ainult pisike osa sotsialistidest-rewolutsionääridest kaldub nende Wene- maa wendade — pahempoolsete s.-r-ide seisukohale. Enamus on esialgul töö- rahwadiktatuura wasta. Kui Eesti kodanlased aasta lõpul esimest korda awalikult iseseiswuse eaks akkawad kihutust tegema, on sotsialistid-rewo-

lutsionäärid ühesotsiaaldemokraatide- wähemlastega asja osalised. Gustaw Suits ilmub oma parteiwendade ase- mikuna Eesti töörahwa ja sõjawäelaste täidesaatwasse-komiteesse (Toompea- le) ja esineb erakonna nimel „tööwa- bariigi“ projektiga, milles tingimata- tarwilikuks tunnistatakse Eesti iseseis- wuse wäljakuulutamist.

1918. aasta sügisel, kui Eestis we- rine klassiwõitlus töörahwa ja kodan- luse wahel wältab, ei ole sotsialistid- rewolutsionäärid ikka weel selgeks saanud, mis ja kus nad on. Nad on maapäewa opositsioon, kuid ei mitte opositsioon Eesti „iseiswuse“ wasta, waid opositsioon selle „iseiswuse“ piirides, täieste parlamentlik rühm, kes kodanlastega üheskoos „wõeraste wägede“ pealetungimisest pasundab ja oma käe „iseiswuse“ — weksli- tele alla paneb.

Töörahwaulgad oskawad niisugust seisukohta õigelt innata. 1917. aastal tõstsid nad sots.-r-id korraks kõrgele. Sügisel leidsid nad selle erakonna liig kerge olewat ning eitsid endist eemale. Teist korda ei lähe nad nende lubamistele enam järele. Re- wolutsioonilisem töölisteosa on Eestis kas maha tapetud wõi maalt wälja aetud. Õhuke enamlastekiht, kes weel järel, ei saa ägeda klassiwõitluse pä- rast paberisedelitega aega jännata ehk teeb seda ainult demonstratsiooniks (ristilöödute nimekiril!). Tagasioidli- kumad kihid ääletawad 1919. aasta asu- tawa-kogu walimistel sots.-demokraa- tide eest. Ja tõestel Miks pidid nad Hans Kruusi ja Jaan Piiskari erakon- nale ääled andma, kes wahet ei oska teha parema ja pahema käe wahel!

Tõeste, 1919. a. esimesel poolel oli raske ütelda, milleks see erakond wälja kujuneb. Toompeal püüdsid sotstalistid-rewolutsionäärid wabise- wal keelel „timuka-kraatia“ wasta sõna wõtta, kuid samal ajal pidasid nad — enne asutawa-kogu walimisi — läbirääkimisi „sotsidega“ parteide ühendamise asjus, nagu „Sotsiaalde- mokraat“ seda kinnitas. Hans Kruus, Jaan Piiskar ja nende waimukaimud, tähendab, „ei teadnud“ sel ajal weel mitte, kas Astil ja Hellatil käe alt

¹ Siin on mõeldud just Eesti sots.-rewolutsionäärid; Wene omad Eestis olewate soldatite ja Wene tööliste näul kujutasid kunil sakslaste tulekuni teatud arwukamat grupet.

kinni wõtta wõi III Internatsionaali poole kumardada. Raske on wärwitumat erakonda ette kujutada kui olid sotsialistid-rewolutsionäärid 1917. a. sügisest kuni 1919. aasta suweni.

Kuid ei tohi salata, osa aritlasi, kes s.-r. parteis tooni annawad, on oma „tunnete“ poolestrewolutsioonilisemad kui Reid ja Oinad. Teiste juures, wõib olla, mängib teatud osa teadmine, et kokkusulawas sotsiaal-paindlaste laagris juhtisi enam on kui juhitauid. Sellepärast nihkuwad ühed sammsammult pahemale poole, tõugatud nii tööliste tagasundimisest kui Pätsi-Strandmanni walitsuse ülbusest, ning parempoolsemad roniwad neile, igal sammul mitu korda üle õla tagasi waadates järele.

Ametiühisuste kongressil (31. juulil 1919.) on Joonas j.t. täis tüübilist sotsialisti-rewolutsionääri „rewolutsioonituld“. Unustatud on korraga iseseiswuse Kaananimaa, enamlaste wägüwald ja sõjakäik, nõukogudewalitsusele kaigaste kodaratesse pistmine 1917. aasta sügisel ja 1918. a. kewadel, millega siis toime saadi. Wähemalt osa sots.-rewolutsionääridest tüürib juba III Internatsionaali poole, kelle õigest iseloomust nad weel küll jagu ei saa.

1920. a. kewadel tuleb parteielus uus muutuseajajärk. Sünnib „arakarand“ sotsiaaldemokraatide ja sotsialistide-rewolutsionääride ühinemine praeguse firma all — iseseiswaks sotsialistiliseks töölisteparteiks. Ühinemine pole mitte keemialine, waid mehaanikaline: kumbgi pool tuleb oma bagasiga ning asutakse ühisesse künasse, mil ei aerusi ega tüüri pole. Ühel purjuküljel seisab sots.-ride wäikekodanline üüdsõna, millele iga walgekaartlane walmis näpuotsad alla suruma: „Wõitluses wõidwad enesele õig-ise!“ Teisele küljele maaliwad marksistlised Abramsonid äbelikult dewiisi, mida nad seni ühes Sternbecki ja Reiga tööliste weresse tallanud: „Kõigi maade töölisel, ühinegel!“ *Tuul* loksutab seda kuna pospikotahde ja tööartellide wahel, weewool kannab teda töölistedikta- tuura poole.

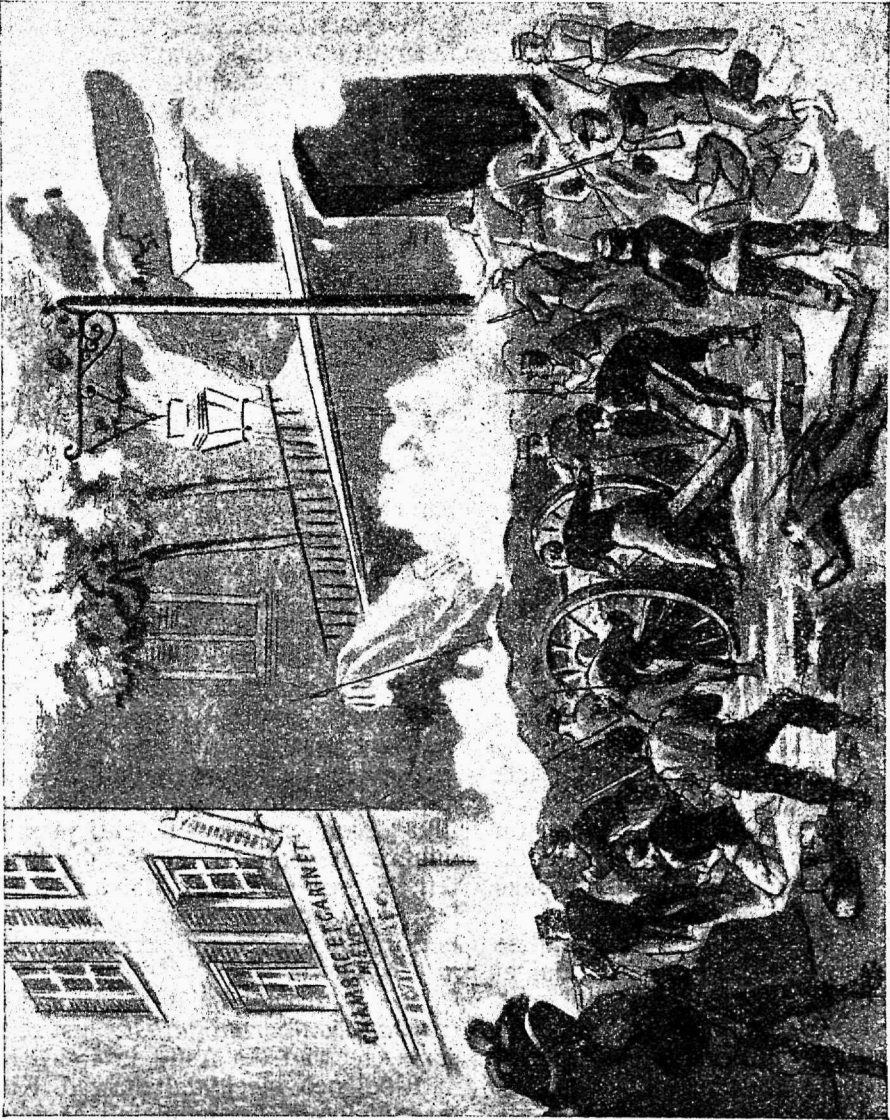
Kongress otsustab III Internatsionaaliga ühineda. Kuid otsusetegijad ei tea, missuguse weksli nad sellega alla kirjutawad. Neil pole aimu et III Internatsionaal mitte II Internatsionaal pole, kuhu igauks wõis wabalt sisse pugeda, wabalt seestpoolt lõhkuda ja iga oma sammuga internatsionaali põhimõtteid ja ülesandeid naeruwääriliseks teha. Wastsündinud „rewolutsiooniline“ partei ei aima, et III Internatsionaal rewolutsioonilisi nõiamoorisi ei tarwita, kes Pätsile ja Tõnissonile ohusõnu kraewahele luewad, waid *tegusid* nõuab, ja et proletaarlisem parteiosa ärga sarwist ning Hans Kruusi ning Jaan Piiskarit sõnast kinni piab.

III Internatsionaali II kongress wõtab tuntud 21 punkti wasta. Need on astlaks kõigi maade kah-kommunistidele, mille wasta proletariaat ei luba takka üles lüüa, kuid mida Serrati ja Schmeralid ka omaks tunnistada ei tihka, sest see torkab nende paindlusele otse südamesse.

Aasta otsa pidas iseseiswatepartei ennast „täieste kommunistiliseks“ erakonnaks. Ja niisama terwe aasta otsa laulsid tema juhid sotsiaalsest rewolutsioonist, „mis paratamata tuleb“, end targu igast töölisteklassi rewolutsioonilisest liikumisest parajas kauguses oides. Kui Tallinna töölisel 1. mai eel wangistatud seltsimeeste kaagikohtu puhul meeleawalduse toime panewad, tuleb see iseseiswatele „täieste ootamata“. Raudteelaste streigi ajal on Kruusid ja Piiskarid aupaklikus kauguses, et wari nende auliku partei peale ei langeks.

Wäliselt püiab iseseiswustepartei III Internatsionaali lippu kanda, aga *sisemiselt* puudub tal see, mida III Internatsionaal just eestkätt nõuab: rewolutsiooniwaim! — „Rewolutsiooniline“ paindlus — nii wõiks seda erakonda nimetada.

1921. aasta kewadisel kongressil ilmub aastase rewolutsioonilise töö wili. Äraneetud 21 punkti on tarwis läbi arutada. Ühtlasi tulewad proletaarlisemate osakondade esitajad 1920. aasta kongressil wäljaantud.. wekslitega ja nõuawad nende lunasta

Barrikaad Castiglione (Kastiljoon'e) uniltsal

mist. Hans Kruus ja Joonas kaitsewad südilt oma iseseiswust III Internatsionaali diktaatorite eest. Nähtawaste poleks neil rewolutsionääridel mitte midagi selle wasta, kui III Internatsionaali täidesaatew-komitee enesele õiguse jätkaks Eestis rewolutsioonitegemise ära keelata, kui see mõnele käreale iseseiswuslasele pähe tuleb. Kuid Hans Kruus kardab et täidesaatew-komitee *käsi b rewolutsiooni algada*, ja see on just kah-kommunistide autonoomia rikkumine! Sellepärast wehkleb Kruus kongressil tsentralistlike püiete wasta, näitab, kuipalju meie Itaalia nahksetelt kommunistidelt õppida wõiwat, toob Saksa iseseiswuslaste ajalugu appi. Kongressiliikmed kuulawad nähtawas arusaamatuses nii teda kui ka Bleimanni ning teisi, kes 21 punkti soowitawad otsekohe wasta wõtta (sest ka nendegi juures wõib pärast parajuspoliitikat ajada!), ja *wõtawad siis ääletamisel enamusega nii Kruusi autonoomia-resolutsiooni kui ka Bleimanni oma wasta!* Ainult teinekordne ääletamine näitab et Bleimannil siisgi neli äält rohkem on.

*

Mis on siis Eesti iseseiswate sotsialistide partei *praegu?*

Üks tänawukewadise iseseiswuslaste kongressisaadik sõimas oma juhtisi *kahepaikseteks*. See on nähtawaste proletaarlaste arwamine, kes iseseiswate ridades. Weel ulga selgem on indamine, mis töörahwaukade poolt sellele erakonnale iljuti lasti osaks saada.

Nagu tähendatud, demokraatlise Eesti asutawa-kogu walimiste ajal ei õnnistanud töölised iseseiswaid oma äaltega. Kuid riigikogu- ja wiimsetel omawalitsusewalimistel seisis iseseiswate äältearw neis walimisingides, kus ametiühisused oma nimekirjadega wälja astusid, kas *ühel* kohal wõi läks asutawa-kogu omaga *tagurpidi*. Et iseseiswad üle Eesti rohkem ääli said kui ametiühisuste kandidaadid, siis sellepärast et ametiühisused mitte igalpool oma nimekirjadega ei esinenud.

Ja seda tingimiste juures, kus iseseiswate sotsialistide partei surwest

oolimata *legaalne* (lubatud) partei oli, kes awalikult kihutustööd teha wõis, kuna ametiühisuste kandidaadid-kommunistid — ainult walimisteajaks oma nägu näitasid, nad oma õiget nimegi ütelda ei tohtinud ja neil ainult türripääsmise wabadus oli!

Kui kõneldakse iseseiswate sotsialistide tulewikust, siis otsitagu selles küsimuses wastust Tallinna walimistelt. Rewolutsiooniline töölistepartei piab ka rewolutsioonilisemas punktis natukegi lugupidamist leidma. Mis ütlesid selle kohta Tallinna töölised?

Asutawa-kogu walimistel said iseseiswad Tallinnas 4833 äält, riigikogusse — 2492. 1919. aastal läks neil Tallinna linnawolikogusse läbi 15 wolinikku, 1921. aastal ainult neli.

See Tallinna tööliste ääletamine näitab, et iseseiswaid sotsialistisi kaaluti ning leiti kerged olewad. Miks? Kas ainult Kruusi, Joonase ja Piiskari endiste tegude pärast?

Ei! Kogu see erakond on kahtlemata midagi õppinud, kuid ta pole rewolutsioonilist kooli weel lõpetanud. Jah, iseseiswad *ise* tunnistawad endid küll kõige ehtsamateks kommunistideks. Niipalju on neil julgust ja... eksiarwamisi.

Lugege ainult nende resolutsiooni praeguse silmapilgu kohta, mis wiimisel kongressil wasta wõeti. Kõige igistamise peale waatamata, kõigist näpunäidetest oolimata, mis selle inimliku dokumendi puhul tehti ja mida nähtawaste oolikalt kõrwataha kirjutati, ei saadud talle seda sisse, milleta iga resolutsioon wormilikuks paberilipakaks on: puudu jäi *rewolutsioonilikus!*

Iseseiswad sotsialistid jutlustawad *rewolutsiooniparatamatust*. Just sedasama teewad ka Astid ja Reid, kui nad töölistele meeldida tahawad. Kuid rewolutsiooni eest wõitlejalt ei nõuta mitte ainult seda, et ta rewolutsiooni tulekusse usub, waid ta piab *iga parajat juhtumist ära kasutama*, et rewolutsioon läbi läheks.

Rewolutsioon tuleb paratamata ja möödapääsemata, laulawad iseseiswad sotsialistid. Wäga ilus! Kuid seda toonitasid kõik II Internatsionaali

marksistlised parteid, ja ometi ei kõlbanud neist mitte üksigi rewolutsiooni ämmamooriks. Töölised ei ihalda mitte Kruusilt ja Piiskarilt jutlusi kuulda, waid nad ootawad *abi*, et rewolutsioon ennem õnnestaks.

Ja just seda *abi* ei tule iseseiswaltet. Siin ongi põhjus, miks töölised selle partei wasta külmad on, miks partei surnud punktil seisab.

Iseiswate sotsialistide partei idud algasid rewolutsiooniliste kalduwustega kooliõpilaste ringkondadest. Praegugi on ta õpilastepartei, kes teed rewolutsiooni poole otsib ja weel mitte teistele teenäitajaks ei kõlba.

Weel enam. Seni on see erakond ainult piatusjaamaks olnud tööliste rewolutsioonilistele töölistele. Wõiks ulga tublisid seltsimehi üles lugeda, kes oma ajal Kruusi ja Joonase kõrwal seisid ja kes nüüd kommunistide ridades wõitlewad. Ja nii wältab see praegu edasi: igapähe, kelle teadwus ja ilmawaade iseseiswate keskel wälja areneb, saab wõerastaw tunne kahe tooli wahel istudes; ta läheb, kui ta on rewolutsiooniline, kommunistide poole, ehk kaub Kärnerite ja Raudseppade kombel päriselt wäikekodanluse müllasse.

Ei praegune ega tulewane ulkadepartei ei seisa iseseiswate näul meie ees. Paar-kolmtuhat liiget on tema senine bagas — liikmetearw, mille

kommunistline partei awalikkuse korral esimistel nädalatel ainult Tallinnas koguks—, ja töölisteulgad ei lähene talle enne, kui ta kindlalt III Internatsionaali põhimõtted ja neist järgnewa wõitluswiisi omandab. Teiste sõnadega, alles siis saab iseseiswate partei ulgaliseks parteiks, kui ta oma „iseisewisusest“ lahti ütleb ning III Internatsionaali osaks saab, see tähendab, Eestimaa kommunistlise parteiga ühte liitub.

Kommunistline partei piab oma poolt nii igale üksikule iseseiswale kui kogu sellele parteile wennalikult käe wasta sirutama. Ei tohi wiha ega waenu olla sellepärast, mis kunagi *oli*. Igaüks, kes oma eksitustest taganeb ja weripunast lippu kanda tahab ning suudab, ilma et ta seal pealt rewolutsioonilisi üüdsõnu maha kraatsiks, olgu terwitatud,¹ selle peale waatamata, kas sa „masses“ pärit oled wõi muidu ausalt õige klassilipu alla tahad astuda.

5. juunil 1921.

J. A.

¹ Seni ei saa iseseiswad sellega toime. Piltlik näitus. 1. mail wõtsid iseseiswad Tartus meealewalduse ajal lipu pealt number „3“ maha ja jätsid sinna ainult sõna „Internatsionaal“, sest et demokraatlik poliitse Tartu burshuusi selle irmsa numbriga irmutada ei lubanud. — Seda kena Internatsionaali-ristimise toimetamist juhatanud Jaan Piiskar jt.

oo

M a t u s e d

Surnufella kaebaw faja
fogu aja
kõlab üle kõrremaa.
Päike puistab puhast kulda,
fuiwatades märga mulda
tühja auda waatab ta.

Kuufoeffaraietega
austufega
ära prügitatud teel
laira mõisapõllu wahel
wenib inimesteahel,
furnufandjad kõige eel.

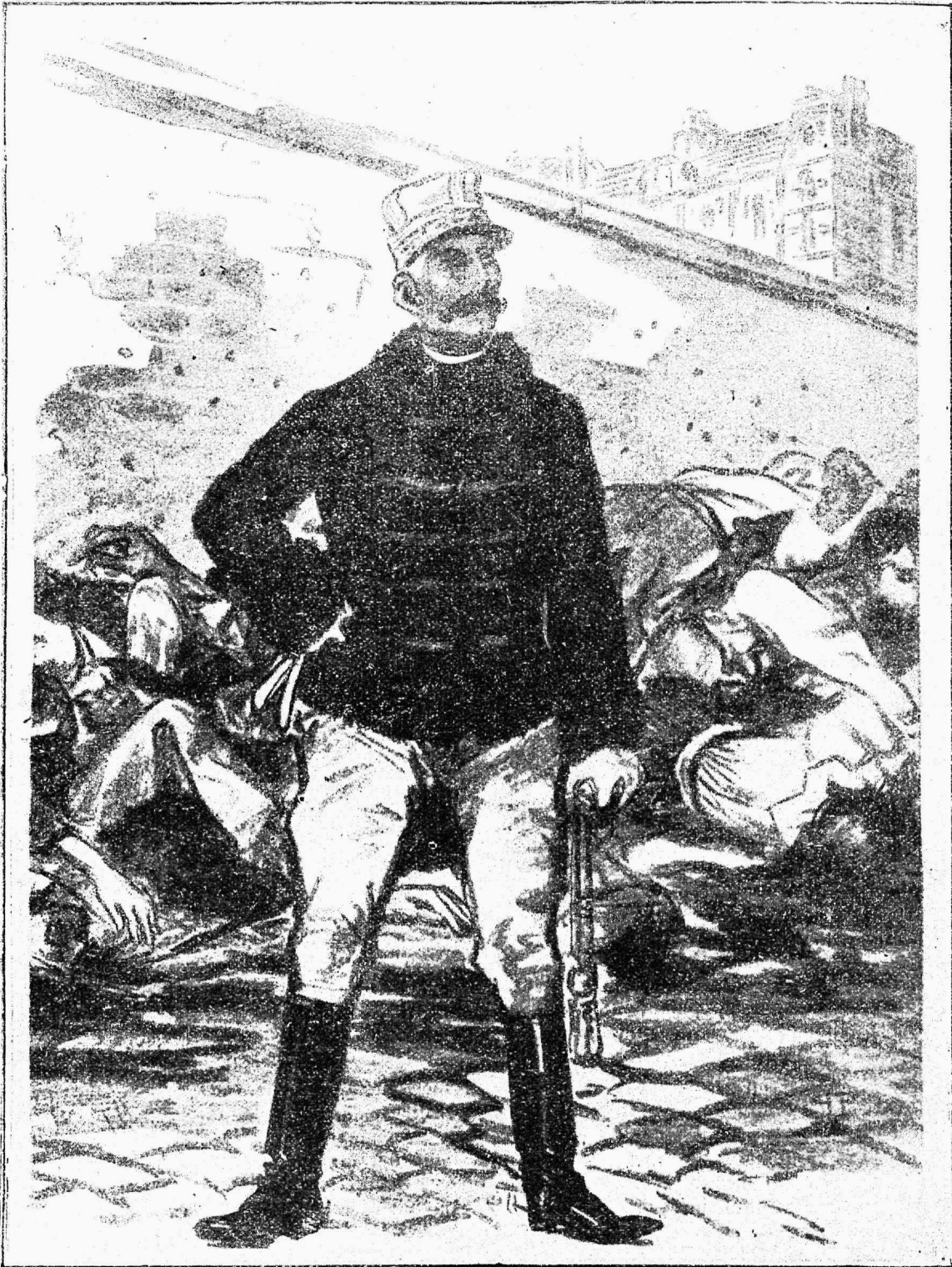
Wald seal sammub waitse riana
norguspeaga
mõisafajfa matustel,
oma ärrale au andes,
tema furnufeha fandes
tornifella faatufel.

Wõnda aastafajad läbi
— *äbi, äbi!* —
papi õnnistufega
elaw feha kannab raiska,
waene töõmees rifast laiska,
funi auda paistab ta.

M ü r g i o j a

Toimetaja ja wäljaandja: Kommunistlise Internatsionaali Eesti sektsoon (Wenemaa büroo).
17. riigitrukifoda Peterburis, 7. roodus, 26. — P. B. II, № 1268 — 3000

TRUKOON
LAWON...
1921

Kindral **ONNIPETU** (Oj), kommuuna m̄rtsukas